

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tajana Zafošnik Kanduti

Tveganja osnovnošolcev na internetu

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tajana Zafošnik Kanduti
Mentorica: doc. dr. Bojana Lobe

Tveganja osnovnošolcev na internetu

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem mentorici doc. dr. Bojani Lobe za pomoč, vodenje, izkazano zaupanje, razumevanje in potrpežljivost pri delu.

Zahvala mojim najbližjim za podporo, vzpodbudo, pomoč in razumevanje.

Tveganja osnovnošolcev na internetu

Digitalne tehnologije (internet, mobilna tehnologija, razvoj aplikacij in družabna omrežja) so v zadnjih letih doživele izjemen razvoj, kar je za sabo potegnilo tudi napredne vidike in možnosti uporabe le teh. S široko paleto uporabe so se pojavila tudi večja tveganja, priložnosti, hkrati pa tudi skrb, da je uporaba čim bolj varna. Širša uporaba ponuja nove poglede na uporabniške izkušnje, odpira vprašanja zaščite zasebnosti, varovanja osebnih podatkov ter varne in odgovorne rabe interneta. Razvoju digitalnih tehnologij močno sledi tudi mlajša generacija, njihova uporaba pa premika meje vse do predšolskega obdobja. Do sedaj je bilo v Sloveniji narejenih zelo malo raziskav, ki bi glede uporabe interneta zajele otroke in mladostnike stare od 8 -15 let. Podatki in analize, ki so za Slovenijo na razpolago, temeljijo na podlagi raziskav iz pred nekaj let. Slovenija je bila, glede na klasifikacijo tveganj (v okviru projekta EU Kids Online) evropskih držav, razvrščena v visoko tvegano skupino, kar pomeni, da je med uporabniki visok odstotek otrok in mladostnikov.

V magistrski nalogi smo obravnavali najpogostejša tveganja, s katerimi se lahko otroci in mladostniki srečajo v času, ko so na internetu. Z metodo kvantitativnega zbiranja podatkov, anketiranja učencev od 4.-9. razreda, smo zbrali podatke o tem, katerim tveganjem so učenci najpogosteje izpostavljeni in kako se z njimi soočajo. Zbrane ugotovitve bodo lahko podlaga za nadaljnje delo pri načrtovanju vzgojno izobraževalnega dela v smeri osveščanja, izobraževanja in izvajanja preventivnih ukrepov za varno in odgovorno rabo interneta na šoli.

Ključne besede: učenci, internet, tveganja, dejavnosti.

The risk of primary school pupils on the Internet

Digital technologies (Internet, mobile technology, application development, and social networks) have in recent years undergone a remarkable development, that has a significant impact on the development of the advanced aspects and possibilities of using them. With a wide range of application have emerged as major risks, opportunities, and also the concern of the safe use as much as possible. Wider application provides new insights into the customer experience, raises issues of protection of privacy, personal data protection and the safe and responsible use of the Internet. The development of digital technologies is strongly followed by the younger generation and at the same time their application pushes the boundaries to the preschool period. So far Slovenia had made very little research that regards the use of the Internet covering children and adolescents aged 8 -15 years. The data and analysis available for Slovenia, based on the research made a few years ago. Slovenia was, according to the classification of risk (under the project EU Kids Online) European countries grouped in the high risk group, which means that among the users there is a high percentage of children and adolescents.

In this master thesis we discussed the most common risks children and adolescents can meet at time being on the Internet. The method of quantitative data collection, interviewing pupils from 4th to 9th grade, we collected data on which risk students are frequently exposed to and how they are facing. The collected findings will form the basis for further work in the planning of educational work towards raising awareness, education and preventive measures for the safe and responsible use of the Internet at school.

Keywords: pupils, internet, risks, activities.

Kazalo

1	UVOD.....	8
1.1	Namen in cilj naloge.....	9
1.2	Struktura magistrske naloge.....	9
2	TEORETIČNA IZHODIŠČA.....	10
2.1	Uporaba interneta med otroki in mladostniki.....	11
3	TVEGANJA.....	15
3.1	Klasifikacija spletnih tveganj.....	15
3.2	Vrste tveganj.....	16
3.2.1	Zloraba osebnih podatkov – kraja identitete.....	16
3.2.2	Spletno nasilje.....	18
3.2.3	Nepriemerne in uporabniku škodljive vsebine.....	20
3.2.4	Prekomerna raba interneta.....	21
3.3	Načini soočenja s tveganji.....	22
4	EMPIRIČNI DEL.....	24
4.1	Metodologija.....	24
4.2	Vzorčenje.....	24
4.3	Opis vzorca.....	25
4.4	Analiza podatkov.....	26
4.4.1	Dejanja učencev pri navezovanju stikov preko interneta.....	26
4.4.2	Spoznavanje novih ljudi – stiki in srečanja.....	28
4.4.3	Merjenje negativnih izkušenj.....	31
4.4.4	Žaljivo ali neprijetno obnašanje na internetu.....	35
4.4.5	Podobe s spolno vsebino.....	42
4.4.6	Sprejemanje ali pošiljanje sporočil s spolno vsebino.....	46
4.4.7	Uporabniško ustvarjene škodljive vsebine.....	49

4.4.8	Zloraba osebnih podatkov	50
4.4.9	Pretirana raba interneta	51
4.5	Rezultati	52
5	ZAKLJUČEK	56
	LITERATURA	61
	PRILOGA A: ANKETNI VPRAŠALNIK	66

Kazalo tabel

Tabela 2.1:	Klasifikacija spletnih priložnosti	12
Tabela 3.1:	Klasifikacija spletnih tveganj	16
Tabela 4.1:	Število učencev	25
Tabela 4.2:	Dejanja otrok na internetu (N=241)	27
Tabela 4.3:	Komu so učenci povedali, kaj jih je razburilo ali jim je povzročilo težave, ko so bili na internetu glede na spol in razred (N=55)	34
Tabela 4.4:	Kaj so učenci naredili potem, ko jih je nekaj razburilo ali jim je povzročilo težave, ko so bili na internetu glede na spol in razred (N=55)	35
Tabela 4.5:	Način, na katerega so učenci doživeli, da se je nekdo obnašal na grd ali žaljiv način (N=68)	37
Tabela 4.6:	Način posredovane neprijetne ali žaljive vsebine preko interneta ali mobilnega telefona (N=38)	37
Tabela 4.7:	Način, na katerega so se učenci do drugih obnašali na grd ali žaljiv način (N=41)	40
Tabela 4.8:	Kje so videli učenci pornografske vsebine (N=66)	44
Tabela 4.9:	Katere podobe s spolno vsebino so v zadnjem letu videli otroci glede na spol in razred (N=150)	46
Tabela 4.10:	Način, na katerega so učenci prejeli sporočilo s spolno vsebino (N=27)	48
Tabela 4.11:	Katere uporabniku škodljive vsebine so učenci videli na internetu (N=241)	49
Tabela 4.12:	Zloraba osebnih podatkov učencev glede na spol in razred (N=241)	50
Tabela 4.13:	Pogostost pojavljanja posledic prekomerne rabe interneta (N=241)	51
Tabela 4.14:	Posledice prekomerne rabe interneta glede na spol in razred (N=214)	52
Tabela 4.15:	Vrste tveganj, s katerimi se učenci soočajo glede na spol in razred	54

Kazalo grafov

Graf 4.1: Spol.....	25
Graf 4.2: Razred (rekodiran)	25
Graf 4.3: Dejanja otrok na internetu glede na spol (N=241)	27
Graf 4.4: Dejanja otrok na internetu glede na razred (N=241)	28
Graf 4.5: Navezovanje stikov preko interneta z neznano osebo (N=241)	29
Graf 4.6: Navezovanje stikov preko interneta z neznano osebo glede na spol in razred (N=214)	29
Graf 4.7: Srečanje z osebo v živo, ki jo je učenec prej spoznal preko interneta (N= 241)	30
Graf 4.8: Srečanje z osebo v živo, ki jo je učenec prej spoznal preko interneta, primerjava glede na spol in razred (N=241)	30
Graf 4.9: Izkušnje na internetu, ki so zmotile učencev glede na spol in razred (N=241)	32
Graf 4.10: Počutje učencev ob tem, ko jih je nekaj razburilo ali jim povzročilo težave na internetu glede na spol (N=55)	33
Graf 4.11: Počutje učencev ob tem, ko jih je nekaj razburilo ali jim povzročilo težave na internetu glede na razred (N=55).....	33
Graf 4.12: Učenci, do katerih se je nekdo v preteklem letu obnašal na grd ali žaljiv način glede na spol in razred (N=241)	36
Graf 4.13: Izpostavljenost spletnemu ustrahovanju glede na spol (N=38).....	38
Graf 4.14: Izpostavljenost spletnemu ustrahovanju glede na razred (N=38).....	39
Graf 4.15: Učenci, ki so se do drugih obnašali na grd ali žaljiv način (N=241)	40
Graf 4.16: Način posredovane neprijetne ali žaljive vsebine (N=24).....	41
Graf 4.17: Učenci, ki so videli podobe s spolno vsebino (N=150).....	42
Graf 4.18: Sredstva, preko katerih so učenci videli pornografske vsebine glede na spol in razred (N=77)	43
Graf 4.19: Katere podobe s spolno vsebino so v zadnjem letu videli otroci (N=150)	45
Graf 4.20: Prejemanje sporočil s spolno vsebino glede na spol in razred (N=150)	46
Graf 4.21: Pošiljanje ali objavljanje sporočil s spolno vsebino (N=150).....	48

1 UVOD

Digitalne tehnologije (internet, mobilna tehnologija, razvoj aplikacij in družabna omrežja) so v zadnjih letih doživele izjemen razvoj, kar je za sabo potegnilo tudi napredne vidike in možnosti uporabe le-teh. Danes si življenja in dela brez digitalne tehnologije ne predstavljamo več. Spremljajo nas na vsakem koraku in so nepogrešljiv pripomoček za vsakega posameznika in gospodinjstvo. Zmnožičnostjo uporabe so se pojavila tudi večja tveganja, priložnosti, hkrati pa tudi skrb, da je uporaba čimbolj varna. Širša uporaba ponuja nove poglede na uporabniške izkušnje, odpira vprašanja zaščite zasebnosti, varovanja osebnih podatkov ter varne in odgovorne rabe interneta.

Razvoju digitalnih tehnologij močno sledi tudi mlajša generacija, njihova uporaba pa premika meje vse do predšolskega obdobja. Z uporabo teh tehnologij tako otroci že zelo zgodaj pridobivajo prve spletne izkušnje. Od začetka uporabe interneta pa do danes so bile narejene različne raziskave (Mladi na netu, EU Kids Online, Global Kids Online, Net children Go mobile...), iz katerih je razvidno, da je med uporabniki visok odstotek otrok in mladostnikov, ki postanejo del virtualne skupnosti. Dejavnosti, ki jih počno na internetu, so zelo raznolike. Veliko teh prinaša različne priložnosti (učenje, iskanje in izmenjava informacij, komuniciranje, izobraževanje, zabava ...), ne smemo pa zanemariti dejstva, da internet predstavlja tudi nove oblike tveganja, s katerimi se morajo otroci in mladostniki pri vsakodnevni uporabi soočiti.

Da bodo preventivni ukrepi in varnostne usmeritve, ki se nanašajo na uporabo interneta, oblikovane čimbolj natančno, moramo vedeti, kakšne navade imajo otroci in mladostniki pri rabi interneta, s kakšnimi tveganji se srečujejo, kakšne so njihove negativne posledice in kako se pred njimi zavarujejo. V ospredju družbene in tehnološke revolucije so otroci in mladi. Ti v zgodovini tehnološkega napredka nimajo svojega predhodnika, vsaj kar se tiče izkušenj na spletu, pri čemer se vse mlajši poslužujejo mobilnih in omrežnih medijev. Da bomo lahko zagotovili maksimalno korist spleta, hkrati pa minimalizirali negativne plati, moramo razumeti, kako otroci delujejo v tem novem okolju (Lobe in Muha 2011b, 10).

Pri svojem delu sem dnevno v stiku z učenci. Skozi pouk in ob reševanju vzgojne in učne problematike občasno naletimo na probleme, ki so povezani z uporabo interneta oz. spletnimi omrežji. Razreševanja posameznih primerov in pogovori o tej tematiki so nas vzpodbudili, da v magistrski nalogi raziščemo, kakšnim vrstam tveganj so izpostavljeni otroci in mladostniki in kakšne so njihove izkušnje, skozi katere lahko pridejo v stik s tveganji.

Otrokom je danes na voljo velik nabor tehnologije, nismo pa jih uspešno opremili z "navodili za uporabo" upoštevajoč etiko, odgovornost do sebe in drugega, lepo vedenje na spletu ter odgovornost in veščin kaj narediti, ko se na internetu kaj zgodi. Tukaj so naši največji izzivi, prav pri osveščanju in opolnomočenju otrok glede uporabe interneta. Izzivi za vodstva šol, učitelje, starše in nenazadnje tudi za širšo javnost.

1.1 NAMEN IN CILJ NALOGE

V magistrski nalogi bomo s podatki, zbranimi z anketnim vprašalnikom, skušali odgovoriti na naslednja raziskovalna vprašanja:

Kakšnim tveganjem pri uporabi digitalnih tehnologij so izpostavljeni učenci?

Katera spletna tveganja so najbolj pogosta pri učencih?

Ali obstaja razlika med vrstami tveganj, s katerimi se soočajo učenci, glede na spol in razred?

Kako se učenci soočajo s tveganji?

Zbrane ugotovitve bodo lahko podlaga za nadaljnje delo pri načrtovanju vzgojno izobraževalnega dela v smeri osveščanja, izobraževanja in izvajanja preventivnih ukrepov za varno in odgovorno rabo interneta na šoli.

1.2 STRUKTURA MAGISTRSKE NALOGE

Magistrska naloga je razdeljena na dva dela: teoretičnega in empiričnega. V teoretičnem delu bomo na podlagi do sedaj zbranih podatkov iz različnih raziskav (Mladi na netu, EU Kids Online, Global Kids Online, Net children Go mobile ...) najprej predstavili uporabo interneta med otroki in mladostniki, opredelili tveganja ter opisali najpogostejša tveganja s katerimi se srečujejo otroci in mladostniki. V nadaljevanju bomo predstavili klasifikacijo spletnih tveganj in načine soočanja s tveganji.

V empiričnem delu bomo predstavili metodologijo raziskave, zbiranje podatkov, opis vzorca in analizo ter rezultate raziskave. Jedro empiričnega dela je kvantitativna raziskava, ki smo jo izvedli med učenci.

2 TEORETIČNA IZHODIŠČA

Otroci in mladi so tista družbena skupina, ki zelo intenzivno osvaja tehnologije, ki jih ponuja svetovni splet. Z uporabo interneta nam je na voljo obilo informacij na enem mestu, dostopne so vsepovsod in v vsakem trenutku. Internet uporabljamo za zabavo, učenje, izobraževanje, komunikacijo, spletna socialna omrežja, pri delu tako doma kot v službi. Tehnologije, o katerih smo včasih le sanjali, spremljajo otroke že od zgodnjega otroštva.

Podatki Statističnega urada RS (SURSTAT) kažejo, da je imelo v letu 2016 dostop do interneta v Sloveniji 78 % gospodinjstev. 75% oseb, starih med 16-74 let, je bilo rednih uporabnikov interneta. Najpogosteje (vsak dan ali skoraj vsak dan) so dostopale do interneta osebe, stare 16-24 let (94%), nekoliko manjši odstotek (91%) je pri osebah, starih med 25 in 34 let. Pri osebah, starih nad 35 let, število rednih uporabnikov upada. Mlajše generacije dostopajo do interneta večinoma preko mobilnega ali pametnega telefona. Najpogostejše aktivnosti pa so komuniciranje, razvedrilo, finančne aktivnosti in uporaba za izobraževalne namene (SURSTAT 2017).

Ker raba tehnologij med otroki in mladostniki zelo hitro narašča, pred raziskovalce, ki narekujejo smernice za varno rabo interneta, postavlja velike izzive. Lobetova in Muha (2011a, 13) pravita, da so vzporedno z razmahom spleta nastale številne vladne in civilno-družbene iniciative, ki so s svojim delovanjem pripomogle k odkrivanju spletnih tveganj in zmanjševanju njihovih škodljivih posledic. Vzporedno s tem se širi tudi zavest o pravilni rabi interneta ter pozitivnih priložnostih in vsebinah za otroke in mlade.

Do sedaj je bilo v Sloveniji narejenih zelo malo raziskav, ki bi glede uporabe interneta zajele otroke in mladostnike stare 8-15 let. Podatki in analize, ki so za Slovenijo na razpolago, temeljijo na podlagi raziskav izpred nekaj let.

V letu 2010 je bila med slovenskimi otroki in mladostniki izvedena raziskava Mladi na netu, v katero je bilo vključenih 691 otrok in mladostnikov med 8. in 16. letom, v anketiranje pa so bili vključeni tudi starši (Lobetova in Muha, 2011a). V istem obdobju je bila izvedena tudi zelo obširna raziskava EU Kids Online, ki je zajela otroke in mladostnike stare 8-16 let. Vključenih je bilo približno 25.000 otrok in mladostnikov iz 25 držav EU (EU25). Med temi državami je bila tudi Slovenija, v raziskavo pa je bilo zajetih okoli 1.000 otrok in mladostnikov ter njihovih staršev. Namen obeh raziskav je bil proučiti in poglobiti znanje o izkušnjah ter praksah otrok, mladostnikov in staršev, kakšne so njihove dejavnosti na internetu, katere vrste priložnosti

so prisotne, katere vrste spletnih tveganj prepoznajo in kakšno je posredovanje staršev pri dejavnostih na spletu (Livingstone in drugi 2011, 11–17; Lobe in Muha 2011a, 13–14).

V letu 2013 in 2014 je bila v okviru Safer Internet Programme izvedena raziskava Net Children Go mobile, v katero je bilo vključenih sedem držav (Danska Italija, Romunija, Velika Britanija, Belgija, Irska in Portugalska). Vanjo pa je bilo zajetih 3500 otrok starih med 9 in 16 let ter njihovih staršev (Mascheroni in Ólafsson 2014, 10). Global Kids Online je novejša pilotna raziskava, ki je bila opravljena v letu 2015-2016, v anketiranje pa so bili vključeni otroci in mladostniki (starost od 9-17 let) iz Argentine, Južne Afrike, Srbije in Filipinov. (Byrne in drugi 2016, 4).

Iz analize podatkov v omenjenih raziskavah lahko ugotovimo, da je stopnja uporabe interneta med otroki in mladostniki zelo visoka, s tem pa posledično naraščajo tudi tveganja. Slovenija je bila glede na klasifikacijo tveganj (v okviru projekta EU Kids Online) evropskih držav razvrščena v visoko tvegano skupino. To pomeni, da je med uporabniki visok odstotek otrok in mladostnikov (več kot 85%), s tem pa je tudi visoka verjetnost, da naletijo na tveganja (Livingstone in Haddon 2009a, 17).

Vemo, da se tehnologije in internet zelo hitro spreminjajo, razsežnosti uporabe so vse večje, kar pa za sabo potegne tudi nove priložnosti in tveganja, s katerimi se otroci srečujejo. Glede na medsebojno kompleksno delovanje številnih dejavnikov, ki vplivajo na spremembe, je nujno potrebno, da se primerjalne raziskave pogosteje opravljajo (Hasebrink 2014, 1–3).

2.1 UPORABA INTERNETA MED OTROKI IN MLADOSTNIKI

Internet nudi otrokom in mladostnikom veliko možnosti. Pri tem je zelo pomembno, da ga znajo pravilno in predvsem varno uporabljati ter tako izkoristiti vse prednosti, ki jim jih ponuja. Nove tehnologije zelo hitro sprejemajo in osvajajo, s tem pa lahko naletijo na vrsto tveganj in negativnih izkušenj, na katere so pogosto nepripravljeni. Teh se ne smejo ustrašiti, zaradi njih ne smemo omejevati uporabe in s tem tudi priložnosti, ki jih ponuja internet. Pomembno je, da jih naučimo varne uporabe. Poudariti je potrebno, da internet ni samo vir nadlegovanj in tveganj, pač pa medij, ki razvija samozavest, družabnost in pomaga pri oblikovanju lastne identitete (Hasebrink in drugi 2009).

Identiteta je edinstvena osebna struktura posameznika, to kar človek je, s kom se identificira, kdo se identificira z njim, skozi kaj se definira in kaj ga dela posebnega v odnosu do drugih. Je vseživljenjski proces, ki se na zunaj kaže kot človekov nastop, z govorjenjem, gestikuliranjem, mimiko, s telesno močjo in šibkostjo in seveda z njegovo notranjo sliko, samopodobo, samoobčute njem in vero v sebe (Blazinšek in Kronegger 2008, 23).

Da obstaja močna korelacija med internetnimi priložnostmi in tveganji, ugotavljata tudi Livingstone in Helsper. Več priložnosti na internetu vzpodbuja otroke in mladostnike, da naredijo več na internetu, s tem pa povzroči več tveganj, namerno ali nenamerno (Livingstone in Helsper 2010, 15).

Priložnosti, ki so otrokom in mladostnikom na voljo, lahko razdelimo v štiri kategorije: izobraževanje, učenje in digitalna pismenost, participacija in državljanska aktivnost, kreativnost in samoizražanje ter identiteta in družbene povezave (glej Tabela 2.1) (Livingstone in Haddon 2009b, 8)

Tabela 2.1: Klasifikacija spletnih priložnosti

PRILOŽNOSTI	Vsebina Otroci kot prejemniki	Kontakt Otroci kot udeleženci	Vodenje Otrok kot soustvarjalec vsebin
Izobraževanje, učenje in digitalna pismenost	Izobraževalni viri	Stik z osebami, ki imajo podobne interese	Samoiniciativno ali skupinsko učenje
Participacija in državljanska aktivnost	Globalne informacije	Izmenjava med interesnimi skupinami	Konkretne oblike družbene aktivnosti
Kreativnost in samoizražanje	Raznolikost virov	Navdihovanje za participacijo	Oblikovanje uporabniških vsebin
Identiteta in družbene povezave	Nasveti (osebni, zdravstveni, nasveti o spolnosti...)	Spletne skupnosti, deljenje informacij z drugimi	Izražanje identitete

Vir: Livingstone in Haddon (2009b, 8).

Ni dvoma, da je internet povečal razpoložljivost in dostopnost vsebin otrokom. Kdaj in kako začnejo otroci izkoriščati vse dimenzije, ki jih internet ponuja, je odvisno od številnih dejavnikov. Med te dejavnike uvrščamo odnos staršev do interneta in tehnologij, socialno ekonomski status družin, vpliv starejših bratov in sester, najpomembnejši dejavnik pa je starost. Raziskave so pokazale, da otroci iz družin z boljšim ekonomskim statusom začnejo z uporabo interneta in različnih tehnologij prej kot ostali. Do interneta prej

dostopajo tudi otroci, katerih starši sami uporabljajo internet oziroma imajo starejše bratje in sestre. Spretnosti in dejavnosti, ki jih otroci počno na internetu, se s starostjo povečujejo, izkušnje in znanje hitro nadgrajujejo, s tem pa postajajo vedno bolj spretni in samostojni uporabniki interneta (Livingstone in drugi 2011; Lobe in Muha 2011a).

Glede na postopnost dejavnosti, ki jih otroci in mladostniki izkoriščajo na internetu in s tem priložnosti, ki jih internet ponuja, sta Livingstonova in Helsper s pomočjo raziskave otrok in mladostnikov, starih med 9 in 19 let, priložnosti razvrstila v štiri nivoje:

1. nivo: osnovni uporabniki (*Basic users*)

Uporabljajo internet za osnovno iskanje informacij v zvezi s šolo in stvarmi, ki jih osebno zanimajo (uporabljajo 1-3 priložnosti).

2. nivo: zmerni uporabniki (*Moderate users*)

Uporabniki poleg iskanja informacij dodajo še igranje spletnih iger in elektronsko pošto. Na internetu dobijo vir zabave, sredstvo za informiranje in komuniciranje (uporabljajo 4-5 priložnosti).

3. nivo: širši uporabniki (*Broader users*)

Uporabljajo orodja za komuniciranje na spletu (npr. Instant Messenger), presnemavati začrejo glasbo preko peer-to.-peer orodij (p2p) (uporabljajo 6-7 priložnosti).

4. nivo: vsesplošni uporabniki (*All-rounders*)

Osnovnim dejavnostim dodajo še bolj intelektualne in kreativne dejavnosti (npr. sodelovanje v različnih forumih, oblikovanje spletnih strani, oblikovanje svojega bloga ...) (uporabljajo vsaj 8 priložnosti). (Livingstone in Helsper 2007, 9).

Ugotovitve najnovjših raziskav kažejo, da so lokacije, na katerih otroci dostopajo do interneta, bolj raznolike, kot so bile včasih. Najpogosteje otroci in mladostniki dostopajo do interneta doma, bodisi v svoji sobi ali v kakšnem drugem prostoru znotraj doma. Med pogostejšimi lokacijami, kjer dostopajo do interneta, je šola. Tu se podatki po državah razlikujejo, kar se pripisuje tudi različnim politikam oziroma pravilom glede uporabe v šolah in šolskega sistema. Dostopanje do interneta je, po raziskavah sodeč, vedno pogostejše tudi na drugih lokacijah (pri prijateljih, v knjižnici, spletnih kavarnah), zaradi uporabe mobilnih in pametnih telefonov pa je v porastu tudi dostopanje do interneta, ko smo na poti. Za dostop do interneta otroci uporabljajo različne naprave, najpogosteje v zadnjem obdobju dostopajo preko pametnega telefona. Sledi uporaba namiznega ali prenosnega računalnika, tablice, najmanj pa se za dostopanje uporabljajo druge ročne prenosne naprave in igralne konzole (Masceroni in Ólafsson 2014; Byrne in drugi 2016).

Otroci in mladostniki, kot številni uporabniki, zelo pogosto uporabljajo internet, vendar glede na aktivnosti, ki jih počno, ne »plezajo« daleč po lestvici priložnosti. Gledanje videoposnetkov in obiskovanje spletnih strani sta najpogostejši aktivnosti, ki jih počno na internetu. Sledijo igranje spletnih iger, uporaba takojšnjega sporočanja ter iskanje informacij za šolo. Najmanj otrok počne na internetu aktivnosti, ki so povezane s pisanjem blogov, preživljanjem časa v virtualnem svetu ter branjem in gledanjem novic na spletu (Lobe in Muha 2011a, Masceroni in Ólafsson 2014; Byrne in drugi 2016).

Primerjalni podatki za države članice EU kažejo, da je raba interneta v Sloveniji pri otrocih in mladostnikih precej nad povprečjem. Če je povprečna starost otrok v EU ob prvem obisku interneta 9 let, velja, da v Sloveniji otroci v povprečju uporabljajo internet leto prej (European Commission 2008).

Danes otroci po Evropi vstopajo na internet na različnih napravah in nekoliko mlajši kot pred leti. Internet začnejo uporabljati že prej, preden zanje brati in pisati. Uporaba je postala bolj mobilna in osebna, zato otroci potrebujejo znanje in orodja za varno rabo interneta. V letu 2012 je bila objavljena Evropska strategija za boljši internet za otroke (European Strategy for a Better Internet for Children), ki poudarja to, da je potrebno dati otrokom digitalna znanja in orodja, s katerimi bodo čimbolj varno uporabljali internet in izkoristili priložnost, ki jih ponuja. Zelo pomembno je, da se povečata ozaveščenost in opolnomočenje, vključno s poučevanjem digitalne pismenosti in varnosti v vseh šolah EU (European Commission 2015).

3 TVEGANJA

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika je »tveganje« opredeljeno kot dejanje, pri katerem se za doseglo določenega cilja izpostavimo nevarnosti, da se zgodi nekaj nezaželenega, slabega (SSJK 1994).

Pri uporabi interneta so cilj vse prednosti in s tem koristi, ki jih le-ta prinaša, nevarnost pa predstavljajo grožnje, ki se pri tem pojavijo. V ospredju so zagotovo številne pozitivne izobraževalne in socialne ugodnosti za mlade, ki jih internet ponuja, na žalost pa obstaja tudi preveč tveganj. Otroci in mladostniki so ranljiva družbena skupina, ob uporabi interneta in drugih digitalnih tehnologij pa so lahko izpostavljeni nevarnostim, zavestno ali nevede. Pri tem obstaja tudi nevarnost, da se znajdejo in sodelujejo pri dejavnostih, ki so neprimerne ali morda nezakonite (Rowlinson 2017; Mitchell in drugi 2007; Ybarra in drugi 2007).

Internet in nove tehnologije so s svojo dostopnostjo in raznolikostjo uporabe prinesle veliko upanja in bojazni. S hitro širitvijo uporabe interneta med otroki in mladostniki nastajajo nova prizorišča socialnih interakcij, istočasno pa postajajo mesto, kjer naraščajo tveganja (Williams in Guerra 2007).

Priročnosti skupaj s pripadajočimi tveganji so pritegnile veliko pozornosti po vsej Evropi. Številne raziskave do sedaj so bile namenjene pridobivanju informacij o tem, ali se mladi srečujejo s tveganji na internetu in s kakšnimi vrstami tveganj se srečujejo. Tveganj na spletu obstaja veliko, po raziskavah sodeč pa so otroci in mladostniki najpogosteje izpostavljeni pornografskim vsebinam in posredovanju osebnih podatkov. Poleg teh dveh tveganj so pri uporabi interneta naleteli na samouničevalno, nasilno, rasistično ali sovražno vsebino, na neprimerne in potencialno škodljive stike, spletno ustrahovanje ... (Hasebrink in drugi 2009, 21–22).

Mladi se morajo zavedati vseh tveganih situacij, saj nasilje v kibernetnem prostoru obsega rabo informacijsko-komunikacijske tehnologije, kot so e-pošta, mobilna telefonija, hipna sporočila in spletne strani, za ponavljajoče se sovražno obnašanje posameznikov ali skupine, ki imajo namen škoditi drugim (Belsey v Žakelj 2013, 107–123).

3.1 KLASIFIKACIJA SPLETNIH TVEGANJ

V raziskavi EU Kids Online so bile raziskane internetne možnosti za otroke in z njimi povezana tveganja. V okviru tega so bila tveganja razvrščena v 12 kategorij, ki so glede na raziskave bistvena za Evropo (Hasebrink in drugi 2008).

V tabeli 3.1 so predstavljena tveganja, s katerimi se lahko uporabniki interneta, med katerimi so tudi otroci in mladostniki, soočijo. Na vertikalni osi so tveganja razvrščena glede na teme, na horizontalni osi pa so predstavljeni trije načini spletnega komuniciranja, in sicer:

- Vsebina – otrok je prejemnik množičnih informacij (posredovalec informacij je eden, prejemnikov je več);
- Kontakt – otrok je udeleženec v interaktivni situaciji (akter je odrasla oseba, otrok je prejemnik);
- Vodenje – otrok je aktivni udeleženec v interakciji z drugimi uporabniki (pobudnik ali ustvarjalec tveganih vsebin) (Hasebrink in drugi 2008).

Tabela 3.1: Klasifikacija spletnih tveganj

TVEGANJA	Vsebina Otroci kot prejemniki	Kontakt Otroci kot udeleženci	Vodenje Otrok kot soustvarjalec vsebin
Komercialna	Oglaševanje, nezaželena pošta, sponzorstvo	Sledenje osebnih podatkov	Igralništvo, nelegalne vsebin, hekerstvo
Nasilna	Nasilne, grozovite ali sovražne vsebine	Ustrahovanje, nadlegovanje, zasledovanje	Nadlegovanje ali zmerjanje drugih
Spolna	Pornografske/škodljive spolne vsebine	Spoznavanje neznancev, biti osvajan	Ustvarjanje, posredovanje, pornografskih vsebin
Vrednotna	Rasistične, zavajajoče informacije, nasveti (droge...)	Samopoškodovanje, nezaželeno napeljevanje (prepričevanje)	Posredovanje nasvetov npr. bulimija, anoreksija, samomor

Vir: Livingstone in Haddon (2009, 8).

3.2 VRSTE TVEGANJ

3.2.1 ZLORABA OSEBNIH PODATKOV – KRAJA IDENTITETE

Krajo identitete lahko definiramo kot uporabo osebnih podatkov oz. identitete nekoga drugega za pridobitev neke koristi ali inkriminacijo druge osebe (Informacijski pooblaščenec 2017, 5)

Neznana oseba pridobi naše osebne podatke z namenom, da se začne predstavljati v našem imenu. Pri kraji identitete gre najpogosteje za krajo gesla, dostopa do našega elektronskega predala, Facebook profila,

PayPal računa ... Z vstopom v naše uporabniške račune pride storilec do večje količine informacij, ki jih lahko nato zlorabi in si pridobi določeno korist (Varni na internetu 2017; Safe.si 2017).

Kraja identitete pomeni vrsto hudega posega v informacijsko zasebnost oz. v varstvo osebnih podatkov. Žrtve kraja identitete so lahko prizadete v takšni intenziteti, ki je primerljiva s posledicami drugih nasilnih kaznivih dejanj, ki se nanašajo na življenje in telo ali premoženje. Kraja identitete se namreč ne nanaša le na premoženjski vidik (npr. izpraznjenje bančnega računa, prodaja vrednostnih papirjev ...), ampak posega v osebnost žrtve. Kraja identitete pa ima lahko za osebo, katere identiteta je bila ukradena, neslutene posledice, saj se jo lahko okrivi za dejanja, ki jih sama ni storila. Mnoge države, med njimi tudi Slovenija, so zato že sprejele zakonodajo, ki krajo identitete uvršča med kazniva dejanja (Informacijski pooblaščenec 2017, 5).

Nezakonito pridobivanje identitete drugih lahko poteka na več različnih načinov, odvisno pa je od splošnega nivoja varstva osebnih podatkov, ki veljajo v določeni družbi oziroma so opredeljena v pravnem redu. V zadnjem času, ko sta se dostop do storitev in komunikacija v veliki meri preselila na internet oz. na uporabo preko informacijsko-komunikacijskih tehnologij, se večina kraja identitete pojavlja ravno z uporabo teh tehnologij.

Med najpogostejše načine kraja identitete spadajo:

- nepazljivost – po nesreči ali celo namerno znancem razkrijemo geslo,
- ribarjenje (angl. phishing) – preko lažnih elektronskih sporočil nas storilec usmeri na lažno spletno stran, ki je zelo podobna pravi, kjer vpišemo geslo ali odgovorimo na sporočilo, to pa se pošlje storilcu, ki s tem pridobi naše osebne podatke (številke kreditnih kartic, uporabniška imena in gesla, digitalna potrdila in ostale osebne podatke),
- okužba računalnika – podtaknjen program (računalniški virusi, trojanski konji) nam ukrade digitalna potrdila (certifikate) in prestreza gesla, ki jih vtipkamo za dostop do storitev na omrežju,
- Farming (angl. pharming) - gre za neposreden napad na DNS strežnike (sistem domenskih imen angl. Domain Name Server), bodisi za napad na določeno datoteko, pri čemer je uporabnik prepričan, da se nahaja na pravi spletni strani (pravi URL naslov), v resnici pa ga je eden od omenjenih načinov napada preusmeril na lažne strani (Informacijski pooblaščenec 2017, 7–8; SI-CERT)

Pred krajo identitete se lahko zaščitimo na več načinov: uporaba varnostne programske opreme, posodabljanje računalnika z najnovejšimi varnostnimi programi, uporaba močnih gesel, uporaba filtrov,

pozornost in previdnost pri uporabi posameznih programov in aplikacij, pozornost pri znakih okužb ... (Safe.si).

Najpomembneje je, da smo o tovrstnih grožnjah in pasteh seznanjeni, da se morebitnih posledic zlorab zavedamo in vemo, kako moramo v takšnih primerih pravočasno in ustrezno ukrepati.

3.2.2 SPLETNO NASILJE

Z razvojem informacijsko-komunikacijske tehnologije, dostopnostjo in časovno neomejenostjo, se je nasilje preselilo tudi v navidezni svet interneta. Poleg neomejene možnosti komuniciranja, izobraževanja in informiranja, ki jih internet omogoča, obstajajo tudi manj prijetne in nevarne stvari. Pojavljajo se poneverbe, zlorabe, širjenje otroške pornografije in sovražnega govora, med nevarnosti pa spada tudi spletno nadlegovanje (Potokar, 2015).

Spletno nadlegovanje, v angleščini se zanj uporabljajo izrazi »cyber bullying«, »online harassment« ali »internet bullying«, je nasilje, ki ga posameznik ali skupina izvaja nad žrtvijo s pomočjo informacijsko-komunikacijske tehnologije. To večinoma poteka preko različnih forumov, elektronske pošte, klepetalnic, spletnih socialnih omrežij ... Razlika med spletnim in klasičnim nadlegovanjem, ki se pojavlja v šoli, na dvorišču, je ta, da je spletno nadlegovanje lahko krajevno in časovno neomejeno. Žrtev se tako nima več kam umakniti oziroma se zateče v komunikacijsko osamo (Potokar 2015; Bean in Li 2007; Willard v Beale in Hall 2007; Becta v Kovačič 2008; Paulson in drugi v Campfield 2008).

Nasilje med otroki in mladostniki se je v informacijski dobi »preselilo« na internet. Raziskave potrjujejo, da se s tem nasilje v živo ni zmanjšalo, pojavil se je le nov »kanal«, preko katerega se pojavlja medvrstniško nasilje. Pri tem gre za hudo obliko nasilja, ki ima lahko dolgotrajne posledice, ki vodijo v izolacijo in izključitev iz socialnega kroga (Pšeničny v Lambergar 2011).

Informacijski pooblaščenec spletno nasilje označuje kot nadlegovanje preko interneta, mobilnih telefonov in drugih naprav, kjer posameznik ali skupina nadleguje drugega tako, da mu pošilja grozilna ali žaljiva sporočila, ga ponižuje, sramoti (Informacijski pooblaščenec). Podobno obrazložitev spletnega nasilja najdemo tudi na straneh Centra za varnejši internet, kjer spletno nadlegovanje opredeljujejo kot pošiljanje žaljivih sporočil, komentarjev, SMS sporočil, obrekovanja preko foruma ali bloga, objavo fotografij ali videoposnetkov na žaljiv način, nadlegovanje preko spletne kamere, izsiljevanje, kraja identitete (pretvarjati se, da si nekdo drug z namenom, da osramotiš to osebo in ji škodiš) (Safe.si).

Oblike nasilja so zelo različne, z naraščanjem števila uporabnikov spletnih storitev ter razvojem informacijsko-komunikacijske tehnologije pa so tudi te oblike nenehno spreminjajo oz. se pojavljajo nove. Različni avtorji v svojih delih prevzemajo tipologijo pravnice N. Willard (2006), avtorice ene prvih knjig na temo kibernetkega nasilja Cyberbullying and Cyberthreats. Različni avtorji (Willard v Žakelj 2013, 74:113–114; Willard v Beale in Hall 2007; Willard v Beran in Li 2007; Harvey v McCall 2003) navajajo naslednje vrste kibernetkega nasilja:

- **Ognjevitost** (*»Flaming«*) – gre za kratko stopnjujočo se izmenjavo sovražnih misli z uporabo vulgarne govora, ki se izmenjajo med dvema ali več posamezniki z uporabo katere koli informacijsko komunikacijske tehnologije. Večinoma se pojavi na javnih kanalih, v diskusijskih skupinah ali v klepetalnicah (Willard v Žakelj 2013).
- **Trpinčenje/nadlegovanje** (*»Harrasment«*) pomeni ponavljajoče se vztrajno nadlegovanje v obliki besed (pošiljanje krutih in žaljivih sporočil), ki vznemirjajo ali povzročajo precejšnje emocionalne stiske. Nadlegovanje se širi po kanalih zasebnega komuniciranja (npr. e-pošta), kjer nadlegovalci dostopajo do uporabniških imen in gesel drugih uporabnikov, z namenom pošiljanja ne primernih sporočil naslovnikom, ki jih ima. Pri tem pošiljajo sporočila naslovnikom, ki jih ima uporabnik v svojem seznamu (Willard v Beale in Hall 2007; Willard v Beran in Li 2007; Willard v Gardner 2010; Žakelj 2013).
- **Očrnitev** (*»Denigration«*) pomeni posredovanje neresničnih informacij o nekom z namenom očrnitve. Nadlegovalci pri tem ustvarijo profil, kjer se pretvarjajo za nekoga drugega. Žrtev pri tem opravljajo, širijo neresnice in vzpodbujajo druge uporabnike, da storijo enako. Informacija je lahko objavljena na spletni strani ali posredovana po e-pošti ali sms-ih. Lahko pomeni posredovanje digitalno preoblikovanih fotografij, pošiljanje posnetkov žaljivih pesmi o nekom, med očrnitev se umešča tudi umestitev na sezname z negativno konotacijo, ki so objavljeni na spletu (Willard v Beale in Hall 2007; Willard v Beran in Li 2007; Willard v Gardner 2010; Žakelj 2013).
- **Poosebljanje** (*»Impersonation«*) pomeni, da se storilec predstavlja kot žrtev pri tem pa najpogosteje uporabi žrtvino geslo za dostop do računov in potem v imenu žrtve komunicira na neprimeren, žaljiv način (npr. pošilja sporočila s seksualno vsebino, žali druge v imenu žrtve ipd.) (Willard v Beale in Hall 2007; Willard v Beran in Li 2007; Willard v Gardner 2010; Žakelj 2013).
- **Razkritje** (*»Outing«*) se nanašata na posredovanje podatkov nekomu, komur te sicer ne bi bile zaupane. Oseba na spletu deli skrivnosti, neprijetne informacije, fotografije nekoga drugega z namenom osramotitve žrtve (Willard v Beale in Hall 2007; Willard v Beran in Li 2007; Willard v Gardner 2010; Žakelj 2013).

- **Prevara** (*»Trickery«*) pomeni prevarati nekoga z namenom zaupanja intimne informacije o sebi in posredovanje te informacije dalje (Willard v Beale in Hall 2007; Willard v Beran in Li 2007; Willard v Gardner 2010; Žakelj 2013).
- **Izključitev/izgon** (*»Exclusion/ostracism«*) se nanaša na problematiko izključevanja v kibernetnem prostoru, kjer so skupnosti mladostnikov zelo običajne. Udeleženci določene skupine namerno izločijo nekoga iz spletne skupine. Izključitev lahko ima zelo resne emocionalne posledice, ki se lahko pojavi v katerikoli spletni skupnosti, kjer je vstop omogočen na podlagi gesla (Willard v Beale in Hall 2007; Willard v Beran in Li 2007,; Willard v Gardner 2010; Žakelj 2013).
- **Zalezovanje** (*»Cyberstalking«*) se nanaša na rabo elektronske komunikacije za zasledovanje drugega. Zasledovanje se odvija na podlagi ponavljajoče se komunikacije, ki vključuje nadlegovanje in grožnje. Komunikacija, direktna ali indirektna, poteka daljše obdobje, lahko hkrati v več medijih. Sporočila, ki so posredovana so nezaželena in vsebujejo grožnje z namenom, da vsebina sporočila v žrtvi vzbuja strah (Harvey v McCall 2003; Willard v Beale in Hall 2007; Willard v Beran in Li 2007; Willard v Gardner 2010; Žakelj 2013).
- **Veselo pretepanje** (*»Happy slapping«*) je ena novejših oblik kibernetnega nasilja. Pojav se je najprej razvil na podzemnih železnicah v Angliji. Eden od mladostnikov nekoga med hojo udari ali klofne in zbeži, drugi mladostnik dogodek posname in ga objavi na spletu ali pa ga posreduje prek mobilnega telefona. Žrtev je lahko znana ali neznana (Žakelj 2013; Safe.si 2017).
- **Seksting** (*»Sexting«*) je oblika nasilja, ki se je pojavila v zadnjih letih. Pomeni objavo in širjenje slik ter posnetkov golih delov telesa ali spolnih aktov. Slike ali posnetki se širijo v obliki objav na spletu ali prek mobilnih telefonov. Seksting se kot oblika nasilja pojmuje takrat, kadar slik z golo vsebino ne pošilja oseba, ki je na sliki (Žakelj 2013).

Med oblike spletnega nasilja spada tudi »Grooming«, ki ga uporabljajo starejši ljudje ali pedofili (nadlegovalci). Pri tem gre za posebno taktiko navezovanja stikov, žrtve pa so mladostniki. Z mladostnikom nadlegovalci navežejo stik z namenom, da si pridobijo njegovo zaupanje, se z njim srečajo in ga prepričajo v spolno vedenje, sodelovanje ali pa ga spolno izkorišča (Kierkegaard 2008).

3.2.3 NEPRIMERNE IN UPORABNIKU ŠKODLJIVE VSEBINE

Škodljivost določene spletne vsebine je pogojena s kulturo in vrednotami, ki veljajo v določeni skupnosti oz. državi. Raznolikost v sistemu vrednot vpliva tudi na različnost pogledov na to, kaj je škodljivo in kaj ne. Med škodljive vsebine sodijo vsebine, ki prizadenejo čustva določenih oseb oz. družbenih skupin, ki so v stiku s temi vsebinami. To so največkrat vsebine, ki so povezane z nasiljem, umori, spletna mesta za

spodbujanje rasizma, anoreksije, bulimije in samomorov, verske teme, fizično nasilje, pornografija ipd. Do teh vsebin večina mladih ne vstopa neposredno, do njih pridejo posredno preko drugih vsebin. Pogosto se ta vsebina pojavi kot pojavno okno (pop-up) (Kovačič in drugi 2008; Safe.si 2017).

Z neprimernimi in škodljivimi vsebinami se uporabniki srečujejo preko različnih aplikacij, platform (YouTube), otroci pa lahko s temi vsebinami srečajo tudi preko škodljivih računalniških igr. Te omogočajo otrokom, da se povežejo z različnimi igralci po celem svetu, identiteta teh igralcev pa je lahko prikrita. Dostop do teh vsebin je danes dokaj enostaven in hiter, število vsebin pa narašča v neobvladljive razsežnosti.

Ilegalne/nezakonite in s tem tudi uporabniku škodljive vsebine so opredeljene v slovenski zakonodaji in sicer:

- otroška pornografija oz. pedofilija (187. člen Kazenskega zakonika RS)
- rasistična propaganda in sovražni govor (300. člen Kazenskega zakonika RS)

3.2.4 PREKOMERNA RABA INTERNETA

Med boleznimi sodobnega časa lahko štejemo tudi odvisnost od interneta, ki raste vzporedno z razvojem vedno bolj naprednih tehnologij. Nastanek bolezni je kompleksen, odvisen od mnogih dejavnikov, sama bolezen pa sproža kompulzivno vedenje in privede do postopnega umika iz družbe (Tonioni, 2013, 159).

Internetno zasvojenost lahko opišemo kot kontrolno motnjo, podobno zasvojenosti z igrami na srečo, motnjam hranjenja ali alkoholizmu. Posameznik preveč časa preživi pred računalnikom in se tem aktivnostim ne more odpovedati (Kovačič in drugi 2008). Psihologinja Kimberly S. Young (1999) pravi, da je internetna zasvojenost širok pojem, ki zajema širok spekter problemov pri nadzoru in širok spekter vedenjskih problemov.

Med internetno zasvojenost spadajo: zasvojenost s spletnimi odnosi, zasvojenost s spletnimi igrami na srečo, nakupovanjem in trgovanjem, zasvojenost s spletno pornografijo, zasvojenost s pretiranim iskanjem informacij preko spleta in zasvojenost z računalnikom (Widyanto in Griffiths 2006).

Pri odvisnosti od rabe računalnika je problem v tem, da se s popolno abstinenco tega ne da zdraviti. Pri tej vrsti zdravljenja oziroma nudenja pomoči je potrebno vzpostaviti ponovno kontrolo nad dejavnostjo

(primerjava z odvisnostjo od hrane), saj se je potrebno zavedati, da so digitalne tehnologije že močno vpete v naše vsakdanje življenje in preprosto brez njih ne gre (Psihofiza 2012).

In kakšni so opozorilni znaki?

- Izguba občutka za čas (npr. uporaba preko vseh časovnih norm, dolgo v noč ...).
- Opuščanje telesnih in družabnih dejavnosti (izguba interesa za druženje s prijatelji, moteno prehranjevanje, prehranjevanje za računalnikom ...).
- Nihanje razpoloženja (pozitivna čustva online, negativna offline).
- Nervoja, slaba volja, depresija, razdražljivost, ko je potrebno prekiniti internetno povezavo oz. izklopiti telefon.
- Neupoštevanje dogovorov s starši o rabi interneta.
- Zanemarjanje šolskih obveznosti.
- Pomanjkanje interesa za druge aktivnosti.
- Spremenjen spalni vzorec (Logout 2017; Safe.si 2017).

Podobne znake sta opisala tudi Youngova in Shapira, ki pravita, da prekomerno porabljen čas na internetu lahko vpliva na življenje otrok in mladostnikov z več vidikov: padec učnega uspeha, osip v šoli, povečana napetost do staršev, opuščenje dejavnosti, psihični problemi (moten spanec), anksioznost, nižja samopodoba... (Young 1996; Shapira in drugi 2000).

3.3 NAČINI SOOČENJA S TVEGANJI

Livingstone in Haddon pravita, da se priložnosti in tveganja neločljivo prepletajo tako na družbeni ravni, kot v vsakdanjem življenju posameznika. Prepogosto se raziskave in politike o tveganjih izvajajo neodvisno od priložnosti in obratno. Ravno zaradi neločljive prepletenosti jih ločeno ne smemo obravnavati. Vedeti je potrebno, da tisto, kar štejejo odrasli za tveganje (npr. srečanje s tujci), otroci pogosto vidijo kot priložnost (npr. spoznavanje novih prijateljev) (Livingstone in Haddon, 2009b, 5).

Zaradi množičnosti uporabe novega medija in mobilnih naprav se povečujejo prostor zasebnosti, dostopnosti od vsepovsod in v vsakem trenutku, priložnosti za nadzor, kontrolo in podporo pa se zmanjšujejo. Ključno vlogo pri zagotavljanju varnega spletnega okolja imajo v prvi vrsti starši, ki otroku omogočijo že v zgodnjem otroštvu prvi stik z uporabo digitalnih tehnologij in uporabo interneta. Pomembno

vlogo pri osveščanju o varni in odgovorni rabi interneta imajo tudi vzgojno izobraževalne ustanove ter različne organizacije, ki poleg osveščanja tudi svetujejo.

Ravno preventivne dejavnosti so v današnjem času izredno pomembne. Ob zelo razširjeni uporabi interneta in s tem tudi uporabi socialnih omrežij ter zlorabi le-teh, doma in v šolah, niso dovolj le tehnične rešitve oziroma omejitve za uporabo (Safe.si 2016). Večji poudarek se v zadnjem desetletju daje izobraževanju in seznanjanju učencev, staršev in učiteljev o varni rabi interneta preko različnih oblik (predavanja, pogovori, delavnice, brošure, plakati...) V Sloveniji na tem področju deluje vrsta organizacij, ki s svojimi preventivnimi dejavnostmi sodelujejo s šolami (Safe.si, Zavod MISSS, Zavod Arnes, Zveza prijateljev mladine Slovenije, Varni internet ...). S svojimi zanimivimi pristopi in predstavami ter vključevanjem otrok in mladostnikov v razpravo razvijajo sposobnosti, s pomočjo katerih bodo bolj odgovorno sprejemali odločitve za manj tvegano vedenje na spletu. V okviru teh dejavnosti se spodbuja tudi k prepoznavanju in pogovoru o problematiki spletnega trpinčenja, ustrahovanja in drugih oblik vrstniškega nasilja.

Pomembno je, da se ob vsakokratni uporabi interneta otroci in mladostniki, bodisi ko iščejo informacije za šolo, igrajo igrice, komunicirajo s prijatelji ali navezujejo nove stike, zavedajo potencialnih nevarnosti, se jim skušajo izogniti oziroma se soočijo z njimi na ustrezen način. Na različnih spletnih straneh, v člankih revij in v literaturi najdemo vrsto nasvetov in priporočil, kako v posameznih situacijah ravnati, kako odreagirati.

Otroci in mladostniki ob zaznavi določenih tveganj, vsebine ali sporočila jih lahko zmotijo, razburijo ali prestrašijo, odreagirajo različno (Vandoninck in drugi 2010). Bodisi problem prezrejo, zaprejo okno aplikacije, poskušajo vrniti drugi osebi (maščevanje), izbrišejo vsa sporočila druge osebe, za nekaj časa prenehajo uporabljati internet, spremenijo svoje osebne podatke/nastavitve, počutijo se malce krive, blokirajo osebo, lahko pa problem ali zlorabo tudi prijavijo. Pri samem soočanju s tveganji pa je zelo pomembno tudi to, komu zaupajo oziroma povedo o svojih izkušnjah (starši, bratje in sestre, prijatelji, učitelji, osebe, ki jim zaupajo ...). Ravno zaradi različnih možnosti reagiranja v danih situacijah (včasih tudi nepremišljenih, ki pripeljejo do hujših posledic) je nujno potrebno ustrezno in kontinuirano osveščanje.

4 EMPIRIČNI DEL

4.1 METODOLOGIJA

Pri raziskavi smo se osredotočili na osnovnošolce od 4.-9. razreda. Izbrali smo kvantitativno metodo raziskave – anketiranje. Anketiranje je bilo izvedeno preko spleta, anketa pa je bila izdelana s pomočjo spletnega orodja 1Ka (www.1Ka.si). Anketiranje je potekalo od 14. 3. 2017 do 5. 4. 2017 v računalniški učilnici. Raziskavo smo izvedli preko spleta v času pouka, ob prisotnosti učitelja, do ankete pa so učenci dostopali preko posredovane povezave. Anketiranje je bilo anonimno, upoštevana so bila vsa osnovna etična merila.

V analizi smo se osredotočili na grafično predstavitev spremenljivk, najbolj pomembne pa predstavljamo tudi glede na spol anketirancev in razred, ki ga obiskujejo. Kjer je bilo možno, smo opravili analizo povprečij, za ostale pa smo izvedli križanja. Opozarjamo, da je na nekatera vprašanja (ko gre za preskoke), odgovarjalo zelo malo anketiranih in temu primerni so tudi numerusi pri posameznih spremenljivkah. Ko v taki situaciji izračunamo še križanja, se v posameznih celicah znajde premalo odgovorov in zato nam lahko tovrstni prikazi služijo le kot neka smernica in žal ne morejo odgovoriti v celoti na naša raziskovalna vprašanja.

Vprašalnik je vseboval 40 vprašanj v zvezi s tveganji, vrstami tveganj ter soočenji s tveganji. 39 vprašanj je bilo vprašanj zaprtega tipa in eno vprašanje odprtega tipa. Na vprašanja, ki so bila vezana na pornografske vsebine, so odgovarjali le učenci od 6.-9. razreda. Na koncu vprašalnika so bila vprašanja, ki so se nanašala na demografske značilnosti anketirancev. Vprašalnik je bil osnovan na podlagi vprašalnika EU Kids Online 2017, ki je v fazi pilotnega dela projekta.

4.2 VZORČENJE

V anketiranje je bilo vključenih 241 učencev iz treh velenjskih osnovnih šol, ki so bili neverjetnostno in namensko izbrani. Na posamezni šoli je bilo izbranih s pomočjo učiteljev in glede na časovno razpoložljivost posameznih razredov določeno število učencev (glej Tabelo 4.1), in sicer:

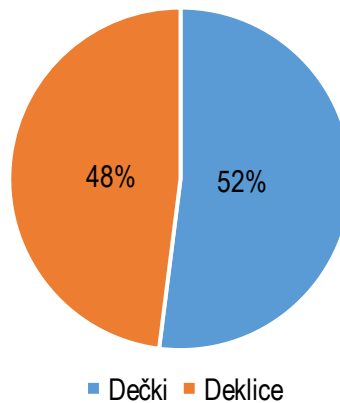
Tabela 4.1: Število učencev

Razred	Število učencev	Razred	Število učencev
4.	42	7.	39
5.	49	8.	53
6.	26	9.	32

4.3 OPIS VZORCA

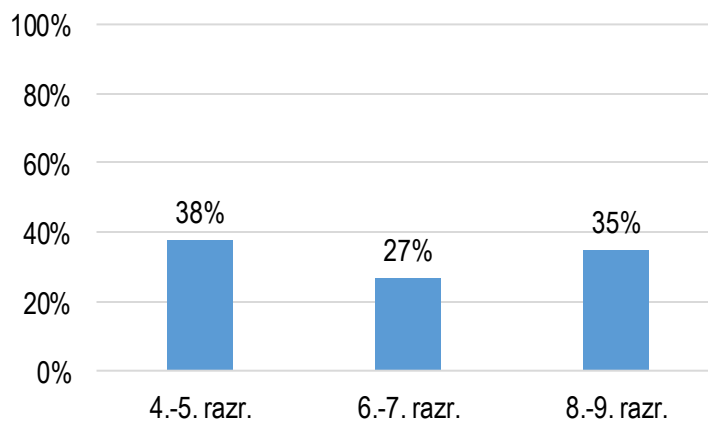
V anketiranje je bilo vključenih 241 učencev. Med njimi je bilo 126 dečkov (52%) in 115 deklic (48%).

Graf 4.1: Spol

Spremenljivko razred smo rekodirali v tri skupine in sicer: 4. in 5. razred, 6. in 7. razred ter 8. in 9. razred. Podatke smo rekodirali zato, da smo dobili nekoliko večje skupine, ki imajo tudi skupne značilnosti.

Graf 4.2: Razred (rekodiran)

4.4 ANALIZA PODATKOV

V tem delu naloge so analizirani rezultati vprašanj, ki se nanašajo na tveganja na internetu. Lobetova in Muha (2011a) pravita, da obstajajo tveganja, ki imajo lahko negativne posledice ali izkušnje, in tveganja, ki imajo tako pozitivne kot negativne posledice ali izkušnje. Tu gre predvsem za primere, ko starši pri tveganjih posledice ali izkušnje označijo kot negativne, otroci in mladostniki pa jih doživijo kot pozitivne. V nadaljevanju še navajata, da med tveganja z negativnimi posledicami ali izkušnjami uvrščamo nezaželene spolne komentarje, neprijetne in boleče komentarje ter strašljive in sovražno nastrojene spletne vsebine oziroma strani. Med tveganja z negativnimi in pozitivnimi posledicami ali izkušnjami pa uvrščamo pošiljanje in prejemanje golih fotografij, srečanja v živo s poznanstvi preko interneta in spolne vsebine (Lobe in Muha 2011a).

Učenci so v posameznih sklopih vprašanj odgovarjali na vprašanja, povezana z omenjenimi tveganji, na kakšen način so se srečali z njimi in kako so reagirali oziroma so se ob tem počutili. Na sklop vprašanj, ki je bil vezan na pornografske vsebine, učenci 4. in 5. razreda niso odgovarjali.

4.4.1 DEJANJA UČENCEV PRI NAVEZOVANJU STIKOV PREKO INTERNETA

Pri prvem vprašanju nas je zanimalo, katera dejanja, ki so povezana z navezovanjem stikov, so učenci v zadnjem letu naredili na internetu in kako pogosto (glej Tabela 4.2). Učenci so odgovarjali na petstopenjski lestvici (1 - večkrat dnevno, 2 - vsak dan, 3 - vsak teden, 4 - nekajkrat mesečno, 5 – nikoli).

Najpogosteje so učenci v preteklem letu na internetu iskali nove prijatelje. Nekajkrat mesečno v zadnjem letu je to počelo 28% učencev, vsak dan ali pogosteje je na spletu iskalo nove prijatelje 18% učencev, več kot polovica (54%) v zadnjem letu tega ni počela še nikoli (povprečna vrednost spremenljivk 4,21).

Ljudi, ki jih še niso srečali v živo, je nekajkrat mesečno med prijatelje dodajalo 18% učencev, vsak deseti učenec pa je to počel vsak teden ali pogosteje. Nikoli v zadnjem letu tega ni počelo skoraj dve tretjini učencev (72%). Povprečna vrednost spremenljivk je bila 4,53.

Da so druga oseba, kot so v resnici, se je nekajkrat mesečno v zadnjem letu na internetu pretvarjalo 7% učencev, 3% učencev pa je to počelo vsak teden ali pogosteje. Devet učencev od desetih tega ni počelo nikoli (povprečna vrednost spremenljivk je 4,84).

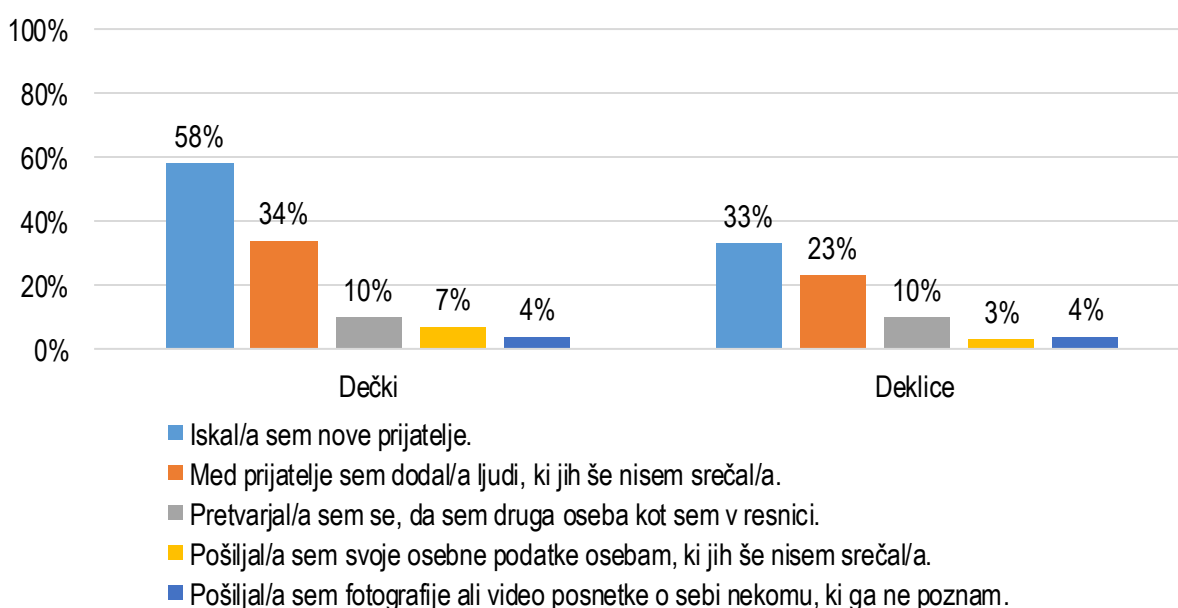
Večina učencev (povprečna vrednost spremenljivke je 4,93) v preteklem letu ni pošiljala svojih osebnih podatkov osebam, ki jih še niso srečali v živo (95%), prav tako niso pošiljali fotografij ali videoposnetkov o sebi osebam (povprečna vrednost spremenljivk je 4,94), ki jih ne poznajo (96% učencev)(glej Tabela 4.2).

Tabela 4.2: Dejanja otrok na internetu (N=241)

	Vsak teden ali pogosteje (%)	Nekajkrat mesečno (%)	Nikoli (%)	Vsi (%)
Iskal/a sem nove prijatelje.	18	28	54	100
Med prijatelje sem dodal/a ljudi, ki jih še nisem srečal/a.	10	18	72	100
Pretvarjal/a sem se, da sem druga oseba kot sem v resnici.	3	7	90	100
Pošiljal/a sem svoje osebne podatke osebam, ki jih še nisem srečal/a.	1	4	95	100
Pošiljal/a sem fotografije ali video posnetke o sebi nekemu, ki ga ne poznam.	1	3	96	100

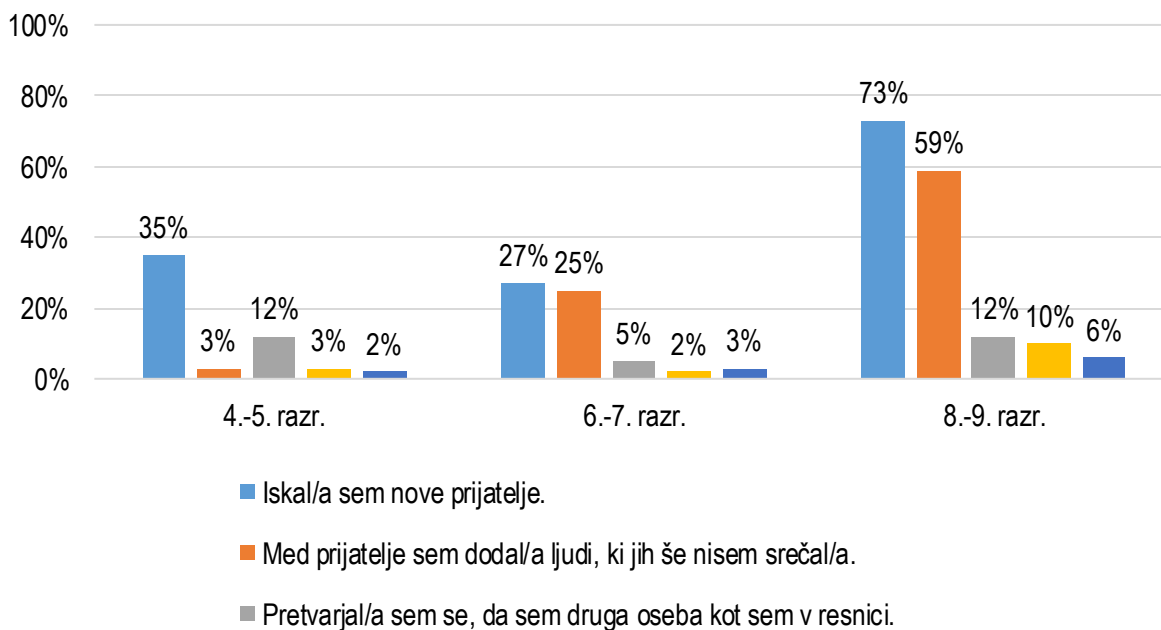
Glede na spol je analiza pokazala, da je iskalo nove prijatelje na internetu več dečkov kot deklic (58% dečkov in 33% deklic), prav tako je več dečkov kot deklic med prijatelje dodajalo ljudi, ki jih še niso srečali v živo (34% dečkov in 23% deklic). Pri ostalih dejavnostih glede na spol razlik ni (glej Graf 4.3).

Graf 4.3: Dejanja otrok na internetu glede na spol (N=241)

Najpogosteje so nove prijatelje na internetu iskali učenci 8. in 9. razredov (73%), več kot tretjina je bilo učencev 4. in 5. razreda, najmanj pa so nove prijatelje na internetu iskali učenci 6. in 7. razredov. Prav tako so v največjem deležu med prijatelje dodajali ljudi, ki jih še niso srečali v živo najstarejši učenci (59%), četrtna učencev pa je bilo četrtošolcev in petošolcev (glej Graf 4.4)

Graf 4.4: Dejanja otrok na internetu glede na razred (N=241)

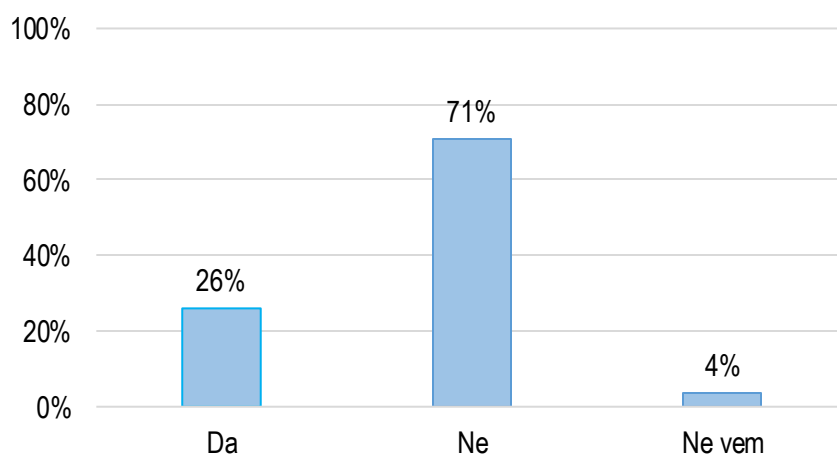

4.4.2 SPOZNAVANJE NOVIH LJUDI – STIKI IN SREČANJA

V nadaljevanju je bil učencem postavljen sklop vprašanj v zvezi z online stiki in srečanji v živo. Zanimalo nas je, ali so učenci že navezali stik preko interneta z nekom, ki ga prej niso poznali v živo in ali so se v zadnjem letu srečali z nekom, ki so ga najprej spoznali preko interneta. Učenci, ki so se v zadnjem letu srečali z nekom, ki so ga najprej spoznali preko interneta, so odgovarjali tudi na vprašanje, kako so se ob tem počutili in koliko je bila oseba, s katero so se srečali, stara.

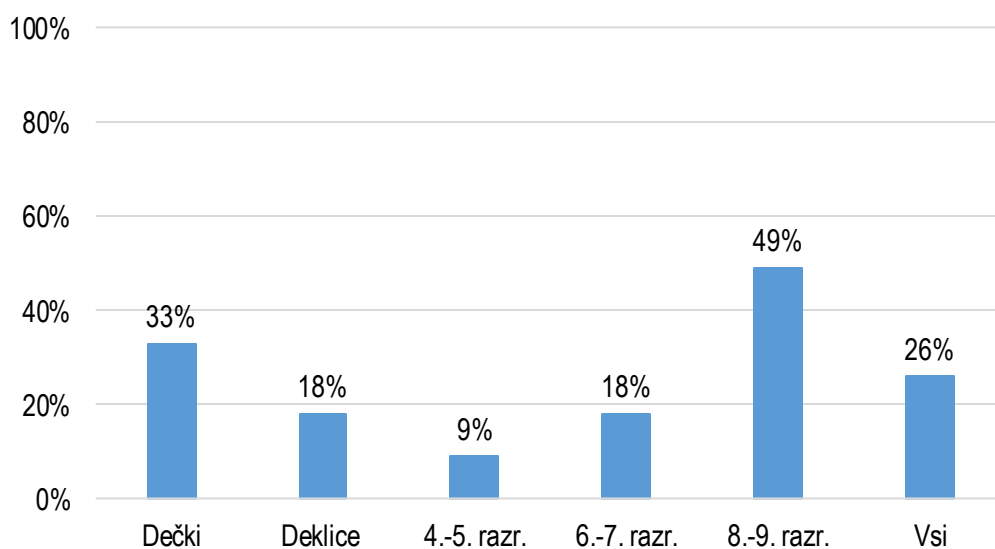
Z osebo, ki je še prej niso srečali v živo, je preko interneta navezala stik četrtna učencev (26%), sedem učencev od desetih pa stikov niso iskali (glej Graf 4.5).

Graf 4.5: Navezovanje stikov preko interneta z neznano osebo (N=241)

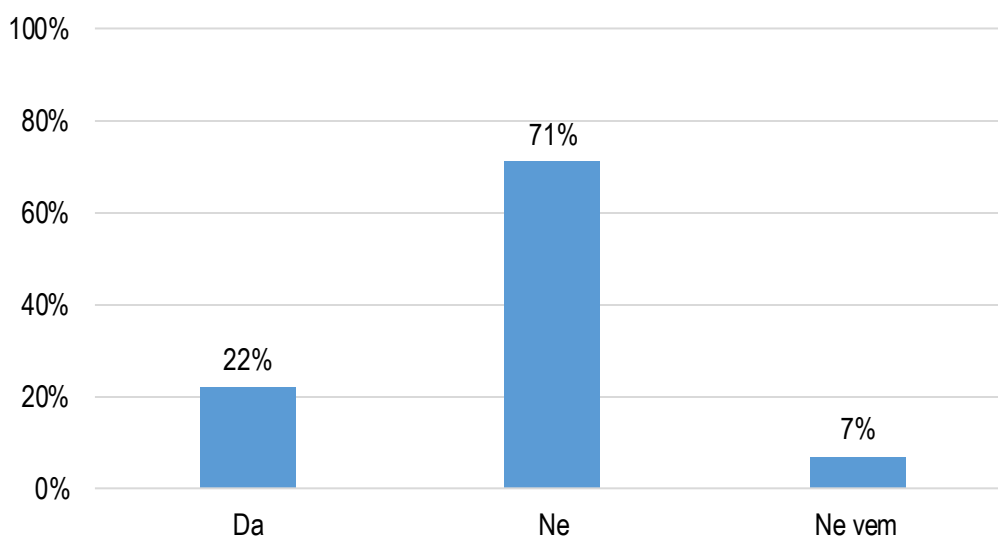
Med tistimi, ki so navezali stik preko interneta, je bilo dvakrat več dečkov kot deklic. Dečkov je bilo 33%, deklic 18%. Najpogosteje so stike navezovali učenci 8. in 9. razredov (49%), učencev 6. in 7. razreda je bilo 18%, najmanj pa je bilo učencev 4. in 5. razreda (9%) (glej Graf 4.6).

Graf 4.6: Navezovanje stikov preko interneta z neznano osebo glede na spol in razred (N=214)

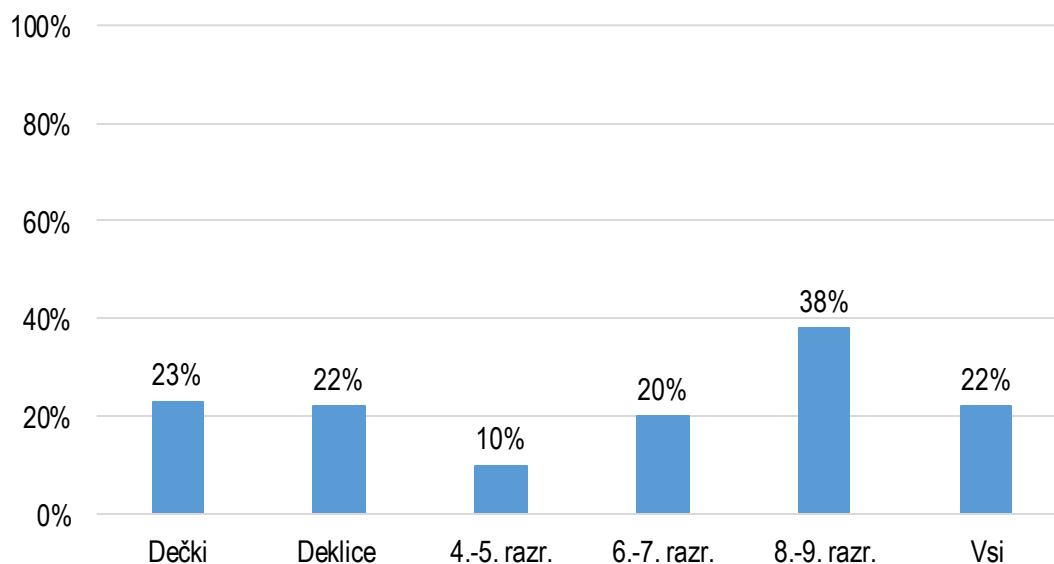
Na srečanje z osebo v živo, ki so jo učenci najprej spoznali preko interneta, se je odpravilo 22% učencev od 4. do 9. razreda, 71% učencev srečanja ni imelo (glej Graf 4.7).

Graf 4.7: Srečanje z osebo v živo, ki jo je učenec prej spoznal preko interneta (N= 241)

Med njimi je bil enak delež dečkov in deklic (23% dečkov in 22% deklic). Glede na starost so v veliki meri imeli srečanje v živo najstarejši, učenci 8. in 9. razredov (38%), 18% je bilo učencev 6. in 7. razreda in 9% učencev 4. in 5. razreda (glej Graf 4.8).

Graf 4.8: Srečanje z osebo v živo, ki jo je učenec prej spoznal preko interneta, primerjava glede na spol in razred (N=241)

Učencem (teh je bilo 22%), ki so se srečali v živo z osebo, ki so jo najprej spoznali preko interneta je bilo postavljeno tudi vprašanje o tem, kako so se ob srečanju počutili.. Odgovarjali so na petstopenjski lestvici

(1-Bila/a sem zelo vesel/a, 2–nisem bil/a vesel/a ali prestrašen/a, 3–bil/a sem malo prestrašen/a, 4–bil/a sem precej prestrašen/a, 5- bila/a sem zelo prestrašena).

Ob srečanju v živo je imela večina učencev pozitivne izkušnje. Povprečna vrednost spremenljivk je bila 1,25. Več kot štiri petine učencev (83%) se je ob srečanju počutila veselo, eden od desetih učencev se ni počutil ne veselo in ne prestrašeno, približno 7% učencev pa je bilo ob srečanju malo prestrašenih. Osebe, s katerimi so se srečali učenci v živo in so jih najprej spoznali preko interneta, so bile njihove starosti ali pa so bili nekoliko starejši.

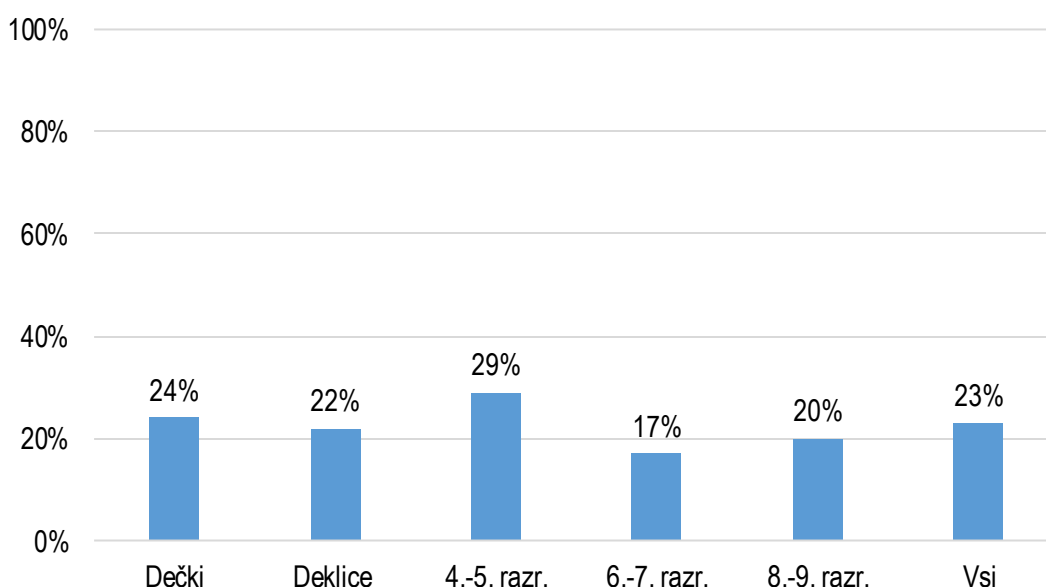
4.4.3 MERJENJE NEGATIVNIH IZKUŠENJ

V naslednjem sklopu so bila učencem postavljena vprašanja v zvezi z izkušnjami na spletu. Zanimalo nas je, kaj učence in njihove vrstnike moti na internetu, ali so v zadnjem letu na internetu doživeli kaj, kar jih je razburilo ali vznemirilo, kako pogosto se jim je to zgodilo, kako so se ob tem počutili ter kaj so ob tem naredili.

Na prvo vprašanje odprtega tipa v sklopu so učenci navedli, kaj njih in njihove vrstnike na kakršen koli način moti na internetu. Učence in njihove vrstnike na internetu najbolj motijo oglasi in reklame, objavljeni neresnični podatki in širjenje laži. Zelo pogosto jih motijo tudi lažni profili, pošiljanje sporočil in prošenj za prijateljstva neznanih oseb. Velikokrat učence zmotijo tudi objavljene neprimerne vsebine in fotografije golih oseb ter objavljene grde in zastrašujoče fotografije in videoposnetki. Med samo uporabo interneta jih motijo tudi različne kode in virusi ter podatki, ki jih po objavi ne moreš trajno izbrisati.

Podatki o tem, koliko učencev je v zadnjem letu nekaj zmotilo ali jim povzročilo težave, ko so bili na internetu so prikazani v grafu 4.9. Da jih je v zadnjem letu nekaj zmotilo ali jim povzročilo težave meni 23% učencev. Med njimi je največ učencev 4. in 5. razreda (29%), najmanj pa so se razburili ali jim je nekaj povzročilo škodo učenci 6. in 7. razredov (17%). Med spoloma ni večjih razlik (24% dečkov in 22% deklic).

Graf 4.9: Izkušnje na internetu, ki so zmotile učencev glede na spol in razred (N=241)

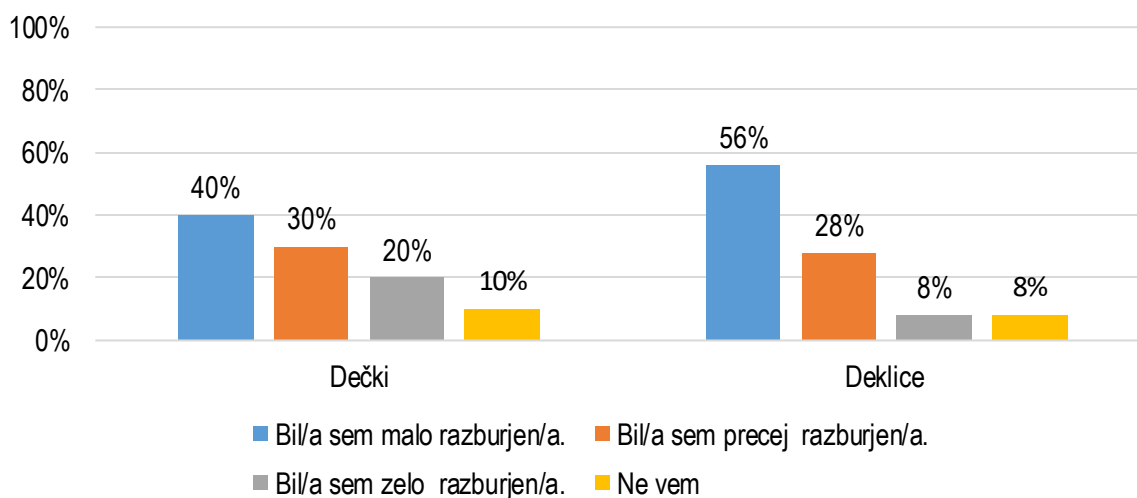
Med učenci, ki jih je nekaj razburilo ali jim povzročilo težave, ko so bili na internetu, je bilo 76% takšnih, ki se jim je to zgodilo nekajkrat v zadnjem letu ali enkrat mesečno, 4% učencev pa je te negativne izkušnje doživelo bolj pogosto (vsak dan ali skoraj vsak dan). 20% učencev je bilo takšnih, ki ne vedo, kako pogosto se jim je to zgodilo.

V nadaljevanju so bili učenci vprašani, kako so se ob tem počutili, ko jih je nekaj razburilo ali jim povzročilo škodo, ko so bili na internetu in komu so o tem povedali. Skoraj polovica učencev (47%) je bila ob tem malo razburjena, 29% učencev je bilo precej razburjenih, zelo razburjenih je bilo 15% učencev.

Primerjava glede na spol je pokazala, da je bilo malo razburjenih več deklic kot dečkov (56% vseh deklic in 40% vseh dečkov), precej razburjenih je bil enak odstotek deklic kot dečkov, zelo razburjenih pa je bilo več dečkov kot deklic (12% več) (glej Graf 4.10).

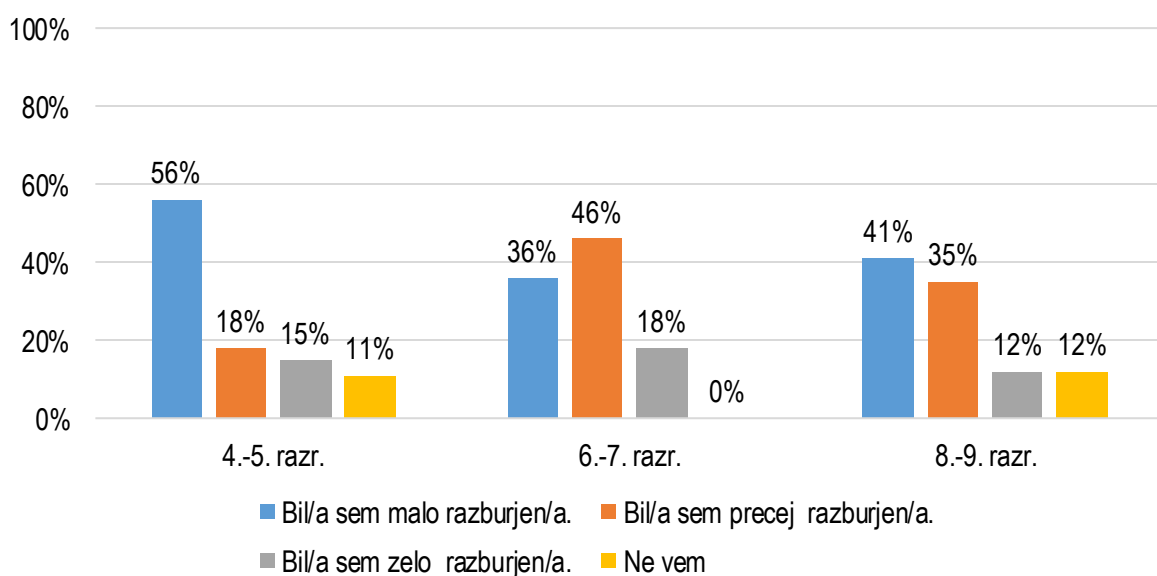

Graf 4.10: Počutje učencev ob tem, ko jih je nekaj razburilo ali jim povzročilo težave na internetu glede na spol (N=55)

Med učenci, ki so bili malo razburjeni, ko jih je nekaj zmotilo ali jim povzročilo škodo, ko so bili na internetu, je bilo več kot polovica najmlajših (56%), to je učencev 4. in 5. razreda. Precej razburjenih je bilo največ med učenci 6. in 7. razreda (46%), 35% je bilo učencev 8. in 9. razreda, 18% pa učencev 4. in 5. razreda. Ravno tako je bilo zelo razburjenih največ učencev 6. in 7. razreda (18%), najmanj pa učencev 8. in 9. razreda (12%) (glej Graf 4.11).

Graf 4.11: Počutje učencev ob tem, ko jih je nekaj razburilo ali jim povzročilo težave na internetu glede na razred (N=55)

Na vprašanje o tem, komu so povedali, kaj jih je razburilo ali jim povzročilo težave, ko so bili na internetu, je več kot dve petini učencev (42%) odgovorilo, da so o svoji izkušnji povedali mami ali očetu. V enakem odstotku so povedali učenci tudi prijatelju. 18% učencev je zaupalo bratu ali sestri, odrasli sebi, ki ji zaupajo, pa je povedalo 13% učencev. Petina učencev ni povedala nikomur.

Da jih je na internetu nekaj razburilo, je staršem povedalo več deklic (52%) kot dečkov (33%). Prav tako je več deklic (24%) kot dečkov (13%) povedalo bratu ali sestri, bolj pogosto kot dečki (7%) so deklice (20%) zaupale tudi odrasli osebi, ki ji zaupajo. Prijatelju je zaupalo 4% več deklic kot dečkov (44% deklice in 40% dečki). Odstotek deklic in dečkov, ki niso povedali nikomur, je enak.

Glede na starost oz. razred je največ učencev 4. in 5. razreda povedalo staršem, učenci 6. in 7. razredov so največkrat povedali prijatelju (64%) in staršem (36%). Prav tako so učenci 8. in 9. razredov največkrat povedali prijatelju (53%), v 41% pa niso povedali nikomur (glej Tabela 4.3).

Tabela 4.3: Komu so učenci povedali, kaj jih je razburilo ali jim je povzročilo težave, ko so bili na internetu glede na spol in razred (N=55)

	Razred (%)			Spol (%)		%
	4.-5.	6.-7.	8.-9.	Dečki	Deklice	Vsi
Povedal/a sem mami ali očetu.	59	36	18	33	52	42
Povedal/a sem bratu ali sestri.	26	27	0	13	24	18
Povedal/a sem prijatelju.	26	64	53	40	44	42
Povedal/a sem učitelju ali svetovalni delavki.	0	9	0	0	4	2
Povedal/a sem odrasli osebi, ki ji zaupam.	7	27	12	7	20	13
Povedal/a nisem nikomur.	15	0	41	20	20	20
Ne vem.	0	9	12	10	0	5

Potem ko je učence nekaj razburilo na internetu ali jim povzročilo težave, je skoraj dve tretjini učencev (62%) problem prezrla in upala, da bo izginil. Šest učencev od desetih je osebo na internetu blokiralo, v nekoliko manjšem deležu (58%) pa so učenci zaprli okno aplikacije. Vsa sporočila druge osebe je zbrisalo 47% učencev, dve petini učencev pa je za nekaj časa prenehalo uporabljati internet. Občutek, da so malo krivi za nastalo situacijo, je imelo 35% učencev. V enakem odstotku (35%) so učenci poskušali vplivati na

osebo, da jih pusti pri miru, 22% učencev pa je poskušalo vrniti drugi osebi. Osebne podatke je potem, ko jih je na internetu nekaj razburilo ali jim povzročilo težave, spremenilo 11% učencev, 7% učencev pa je zlorabo prijavilo (glej Tabela 4.4).

Tabela 4.4: Kaj so učenci naredili potem, ko jih je nekaj razburilo ali jim je povzročilo težave, ko so bili na internetu glede na spol in razred (N=55)

	Razred (%)			Spol (%)		Vsi
	4.-5.	6.-7.	8.-9.	Dečki	Deklice	
Problem sem prezrl/a in upal/a, da bo sam izginil.	59	64	64	63	60	62
Blokiral/a sem osebo.	56	73	59	60	60	60
Zaprl/a sem okno ali aplikacijo.	60	55	59	63	52	58
Izbrisal/a sem vsa sporočila druge osebe.	41	46	59	50	44	47
Za nekaj časa sem prenehal/a uporabljati internet.	59	27	24	43	40	42
Počutil/a sem se malce krivega glede teh težav.	22	27	59	43	24	35
Poskušal/a sem vplivati na osebo, da me pusti na miru.	30	46	35	30	40	35
Poskušal/a sem vrniti drugi osebi.	15	27	29	23	20	22
Spremenila/a sem osebne podatke/nastavitve.	15	18	0	20	0	11
Prijavil/a sem problem oz. zlorabo.	4	0	18	10	4	7

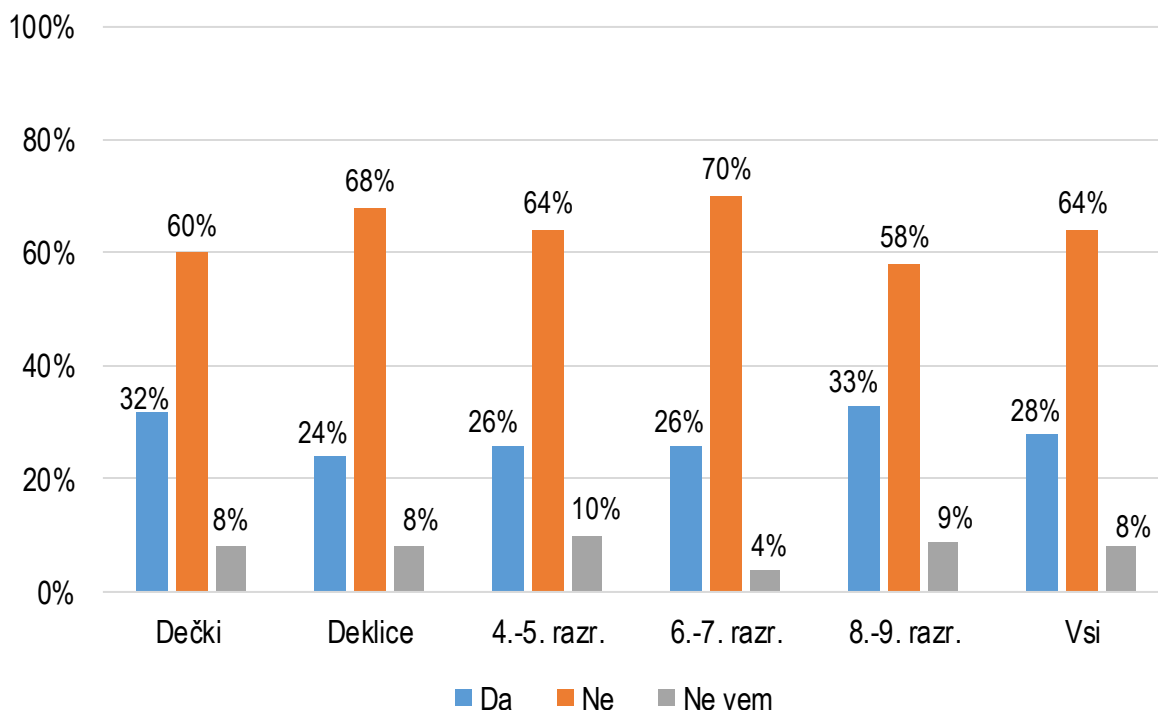
4.4.4 ŽALJIVO ALI NEPRIJETNO OBNAŠANJE NA INTERNETU

Včasih otroci ali najstniki rečejo, napišejo ali naredijo komu drugemu kaj žaljivega ali neprijetnega in ga na ta način ustrahujejo. Zanimalo nas je, ali so bili učenci izpostavljeni spletnemu ustrahovanju. Učencem so bila postavljena vprašanja o tem, ali se je kdo do njih obnašal na grd ali žaljiv način oz. so bili izpostavljeni žaljivemu ali neprijetnemu obnašanju, kako pogosto se je to zgodilo in na kakšen način so bili ustrahovani. Učenci so odgovarjali tudi na vprašanja o tem, ali so se sami do koga drugega obnašali na grd ali žaljiv način oz. so ustrahovali druge, kako pogosto so to počeli in na kakšen način.

Žaljivemu ali neprijetnemu obnašanju je bilo v zadnjem letu izpostavljenih 28% učencev. Med njimi je bilo nekoliko več dečkov kot deklic (32% dečki, 24% deklice). Najpogosteje so žaljivo in neprijetno obnašanje doživeli najstarejši udeleženci raziskave, učenci 8. in 9. razreda (33%). V enakem odstotku (26%) pa so

bili žaljivemu ali neprijetnemu obnašanju izpostavljeni učenci 4. in 5. razredov ter učenci 6. in 7. razredov (glej Graf 4.12).

Graf 4.12: Učenci, do katerih se je nekdo v preteklem letu obnašal na grd ali žaljiv način glede na spol in razred (N=241)

Med učenci, ki so bili izpostavljeni žaljivemu ali neprijetnemu obnašanju, je bila skoraj polovica takšnih, ki se jim je to zgodilo v zadnjem letu enkrat ali dvakrat. Pogosteje so to doživele deklice kot dečki (14% več), med njimi pa je bilo največ učencev 8. in 9. razreda. Bolj pogosto, vsaj enkrat mesečno, se je to zgodilo 19% učencev (pogosteje dečkom kot deklicam), 9% učencev je bila temu izpostavljena vsaj enkrat tedensko, vsak dan ali skoraj vsak dan pa je bilo izpostavljenih žaljivemu ali neprijetnemu obnašanju 16% učencev. Med temi učenci je bilo največ učencev 4. in 5. razreda, nekoliko več pa je bilo deklic kot dečkov.

Šest učencev od desetih je neprijetno ali žaljivo obnašanje doživelo v živo (osebno na štiri oči). V skoraj enakem deležu (56%) pa so bili učenci deležni ustrahovanja tudi preko interneta ali mobilnega telefona. V živo so bili najpogosteje ustrahovani učenci 6. in 7. razreda, preko interneta ali mobilnega telefona pa učenci 8. in 9. razreda. Ustrahovanih tako v živo kot preko interneta ali mobilnega telefona je bilo nekoliko več deklic kot dečkov (glej Tabelo 4.5).

Tabela 4.5: Način, na katerega so učenci doživeli, da se je nekdo obnašal na grd ali žaljiv način (N=68)

	Razred (%)			Spol (%)		%
	4.-5.	6.-7.	8.-9.	Dečki	Deklice	
Osebno na štiri oči (ti in ta oseba skupaj)	51	71	57	55	64	59
Preko interneta ali mobilnega telefona.	46	47	71	52	60	56

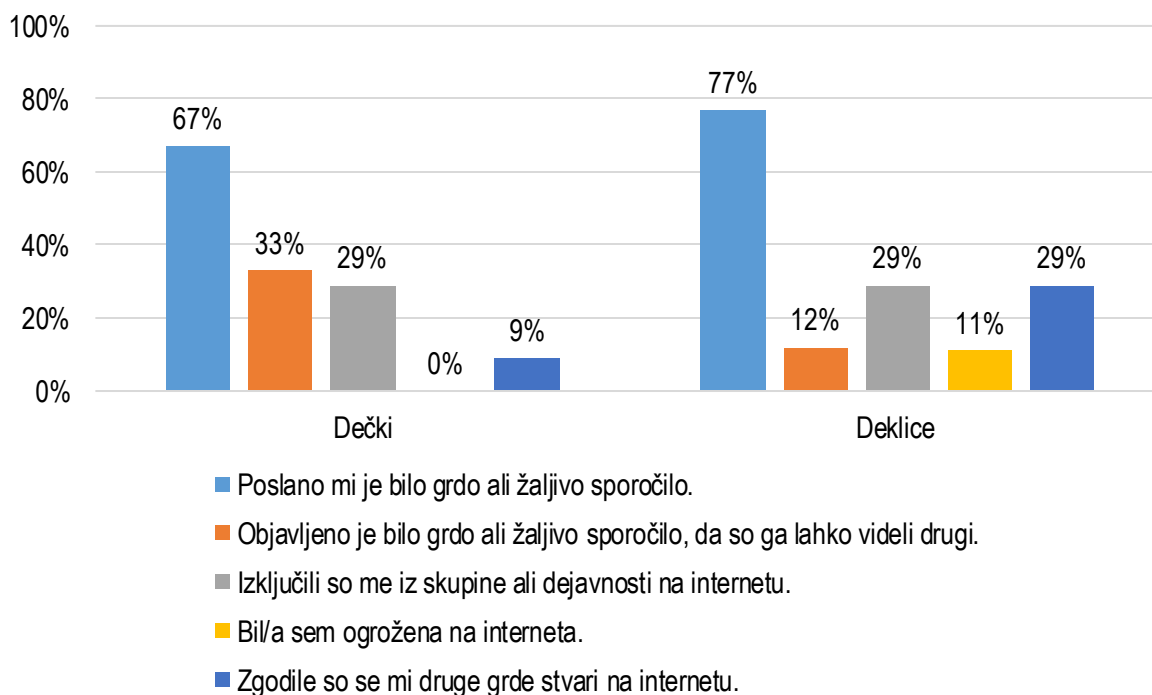
Učenci, ki so bili ustrahovani preko interneta ali mobilnega telefona, so bili vprašani o načinu ustrahovanja oz. načinu posredovanja neprijetnih ali žaljivih vsebin ter kako so bili izpostavljeni spletnemu ustrahovanju. Najpogosteje so bili učenci ustrahovani preko socialnega omrežja (53% učencev). Vsakemu drugemu učencu je bila posredovana žaljiva ali neprijetna vsebina preko sporočila na telefon (SMS, MMS), tretjina učencev pa je prejela tudi klic z mobilnega telefona. Neprijetne in žaljive vsebine so bile učencem posredovane tudi preko takojšnjega sporočanja (29%), v internetni igri (18%). Eden od desetih je prejel vsebino v klepetalnici, preko strani za deljenje videoposnetkov 8% učencev, 5% učencev pa je prejel neprijetno ali žaljivo vsebino tudi preko elektronske pošte (glej Tabela 4.6).

Tabela 4.6: Način posredovane neprijetne ali žaljive vsebine preko interneta ali mobilnega telefona (N=38)

	Razred (%)			Spol (%)		%
	4. -5.	6. - 7.	8. - 9.	Dečki	Deklice	
Preko socialnega omrežja (npr. Facebook, Twiter...).	30	63	60	52	53	53
Poslano mi je bilo sporočilo na telefon (SMS, MMS).	73	27	48	43	59	50
Preko klica z mobilnega telefona	27	38	32	38	24	32
Preko takojšnjega sporočanja (WhatsApp, Viber, Facebook messenger....).	36	25	25	19	41	29
V internetni igri.	8	28	20	33	0	18
V klepetalnici.	0	0	20	5	18	11
Preko strani za deljenje videoposnetkov (YouTube, Instagram, Flickr...).	0	28	5	14	0	8
Preko elektronske pošte.	9	0	5	10	0	5

Učencem, ki so bili ustrahovani preko mobilnega telefona ali interneta, je bilo najpogosteje posredovano grdo ali žaljivo sporočilo. To je preko različnih oblik prejelo 71% učencev. Izključenih iz skupine ali dejavnosti na internetu je že bilo 29% učencev, skoraj četrtina učencev (24%) pa je že imela izkušnjo z objavljenim grdim ali žaljivim sporočilom, ki so ga lahko videli drugi. 18% učencev so se zgodile druge neprijetne ali žaljive stvari na internetu, ogroženih pa se je počutilo 5% učencev.

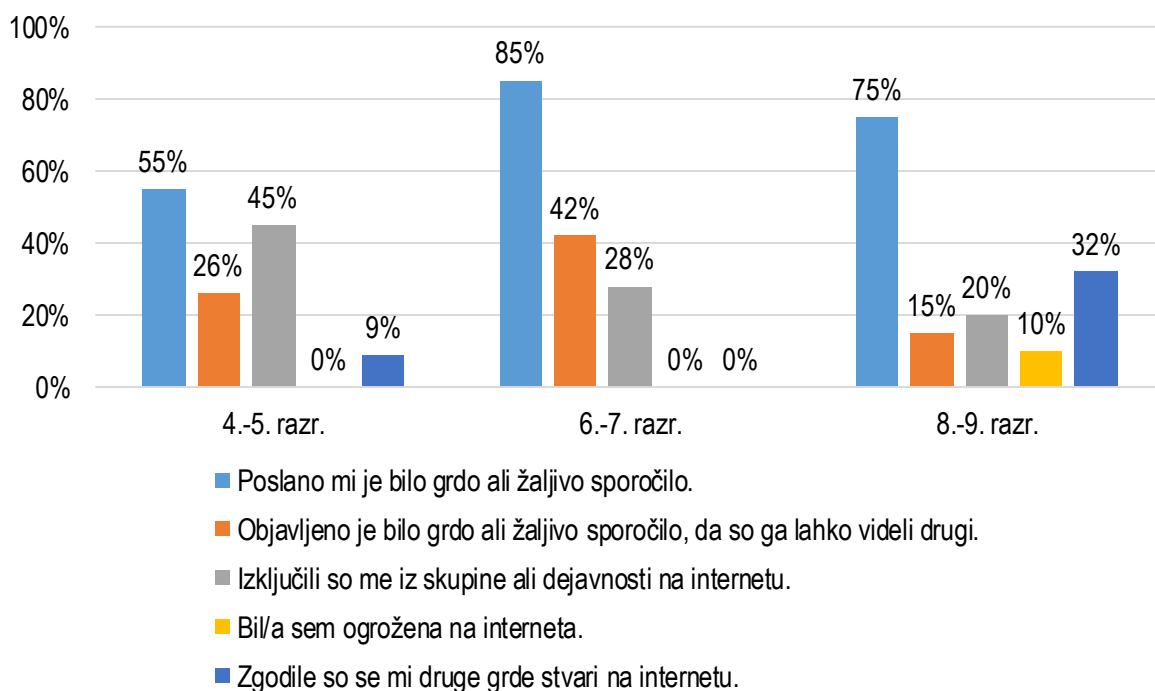
Graf 4.13: Izpostavljenost spletnemu ustrahovanju glede na spol (N=38)

Grdo ali žaljivo sporočilo je prejelo največ učencev 6. in 7. razreda (85%), najmlajših pa je bilo 55%. Deklic, ki so prejele grdo ali žaljivo sporočilo, je bilo nekoliko več kot dečkov (77% deklice, 67% dečki). Izključenih iz skupine ali dejavnosti na internetu je bilo največ učencev 4. in 5. razreda (45%). 28% je bilo učencev 6. in 7. razreda, vsak peti pa je bil učenec 8. in 9. razreda. Glede na spol ni razlik.

Največ učencev, o katerih je bilo objavljeno grdo ali žaljivo sporočilo, da so ga lahko videli drugi, je bilo iz 6. in 7. razreda, četrtina učencev je bilo iz 4. in 5. razreda, 15% pa je bilo osmošolcev in devetošolcev. Dečkov, o katerih je bilo objavljeno grdo ali žaljivo sporočilo, je bilo 33%, deklic pa nekoliko manj (12%). Druge grde stvari na internetu so se najpogosteje zgodile učencem 8. in 9. razreda (32%), med njimi je bilo več deklic (29%) kot dečkov (9%) (glej Graf 4.13 in Graf 4.14).

Graf 4.14: Izpostavljenost spletnemu ustrahovanju glede na razred (N=38)

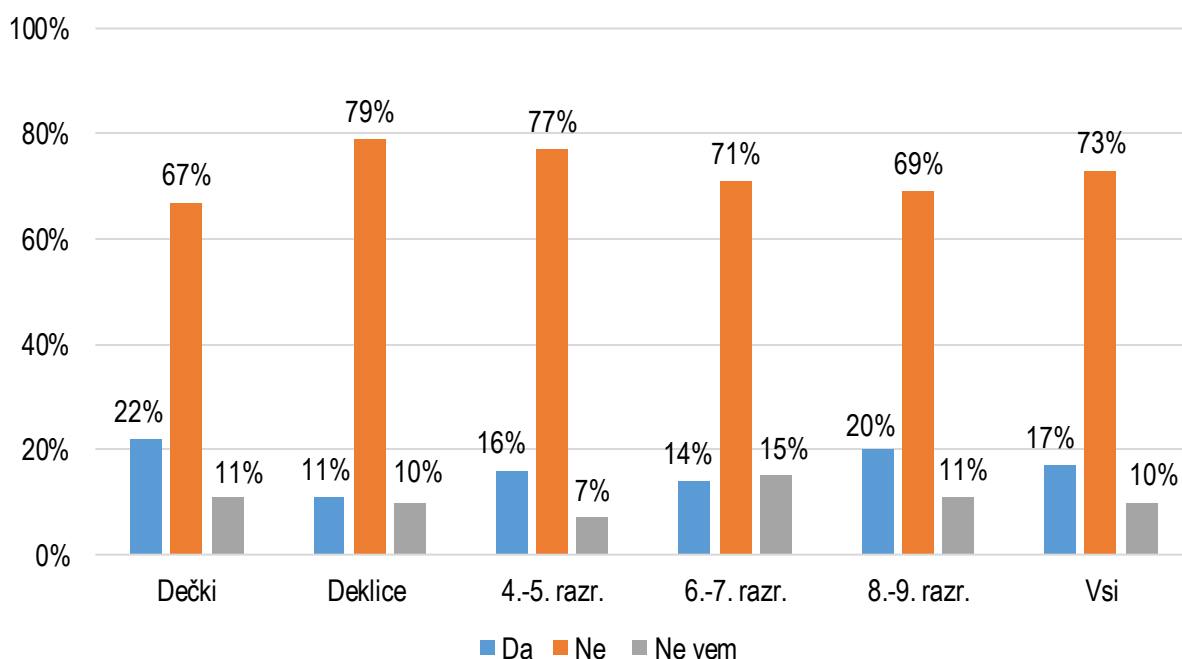

Ob prejemu neprijetnih ali žaljivih vsebin so učenci izrazili oz. občutili jezo. 42% učencev je bila malo jeznih, precej jeznih je bilo 27% učencev, zelo jeznih pa jih je bilo 12%. Ostali učenci (18%) so odgovorili ne vem.

V naslednjem sklopu vprašanj me je zanimalo, ali so se tudi učenci v zadnjem letu do koga drugega obnašali na grd ali žaljiv način oz. so jih na kakršenkoli način ustrahovali. Če so se, na kakšen način in kako pogosto so to počeli.

Da so se do koga obnašali na grd ali žaljiv način oz. so ustrahovali druge, je pritrdilno odgovorilo 17% vseh učencev. 73% učencev tega ni počelo, vsak deseti učenec pa je odgovoril ne vem.

Graf 4.15: Učenci, ki so se do drugih obnašali na grd ali žaljiv način (N=241)

Med vsemi, ki so se obnašali neustrezno, je bilo 22% dečkov in 11% deklic. Najpogosteje so to počeli učenci 8. in 9. razredov (20%). Do drugih se je na grd ali žaljiv način obnašalo 16% učencev 4. in 5. razreda, učencev 6. in 7. razreda pa je bilo 14% (glej Graf 4.15).

Skoraj polovica učencev (44%) je druge ustražovala oz. se je do drugih obnašala na grd ali žaljiv način enkrat ali dvakrat v zadnjem letu. Vsaj enkrat mesečno je to počela petina učencev, vsaj enkrat tedensko ali pogosteje pa 22% učencev.

Med učenci, ki so se na grd ali žaljiv način obnašali do drugih oz. so ustražovali druge, je bilo 63% učencev takšnih, ki so to počeli v živo (osebno na štiri oči), preko mobilnega telefona ali interneta pa je to počelo 59% učencev (glej Tabelo 4.7).

Tabela 4.7: Način, na katerega so se učenci do drugih obnašali na grd ali žaljiv način (N=41)

	Da (%)	Ne (%)	Ne vem (%)
Osebno na štiri oči (ti in ta oseba skupaj).	63	29	8
Preko interneta ali mobilnega telefona.	59	29	12

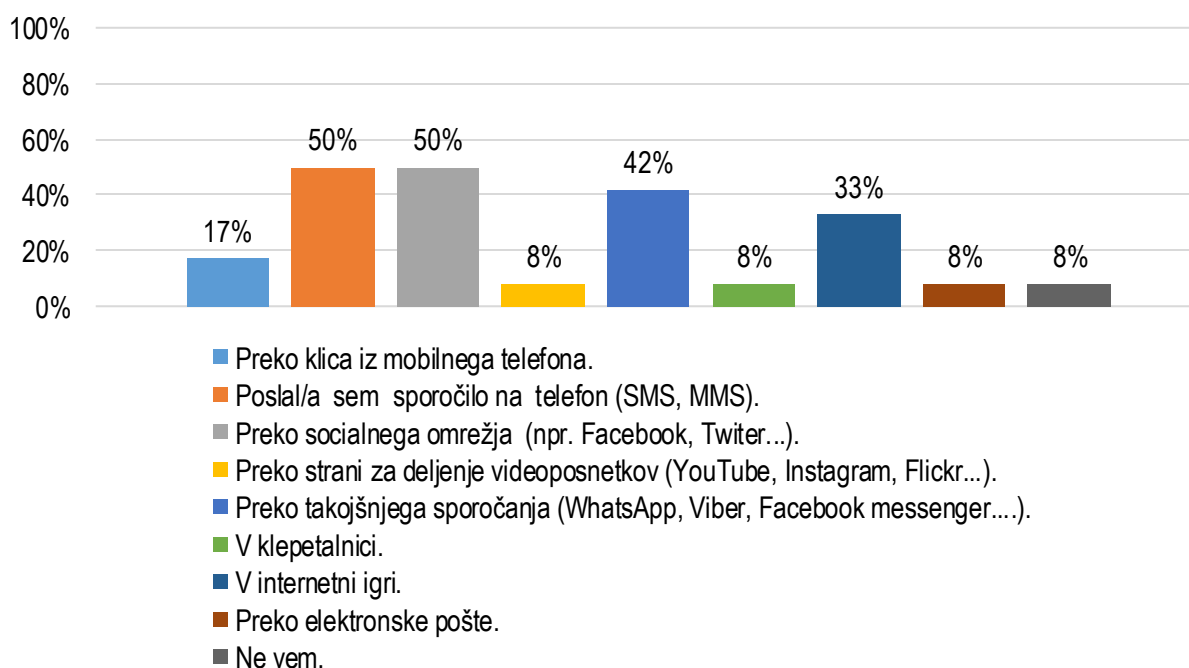
V živo oz. osebno na štiri oči so najpogosteje druge ustrahovali učenci 8. in 9. razredov (71%), najmanj pa učenci 4. in 5. razredov (53%). Glede na spol ni razlik.

Prav tako so druge ustrahovali preko interneta ali mobilnega telefona najpogosteje najstarejši (65%), najmanj pogosto pa najmlajši (53%). Dečkov je bilo za 7% več kot deklic (61% dečki, 54% deklice).

Učenci, ki so druge ustrahovali oz. so se do njih obnašali na grd ali žaljiv način preko mobilnega telefona ali interneta, so v nadaljevanju odgovorili na vprašanje v zvezi z načinom posredovane vsebine.

Vsak drugi učenec je posredoval neprijetno ali žaljivo sporočilo preko socialnega omrežja ali je poslal sporočilo na telefon (SMS, MMS...). Štirje učenci od desetih so sporočilo poslali preko takojšnjega sporočanja, tretjina pa je bila žaljiva do drugega v internetni igri. 17% učencev je posredovala žaljivo sporočilo preko klica iz mobilnega omrežja (glej Graf 4.16).

Graf 4.16: Način posredovane neprijetne ali žaljive vsebine (N=24)

Sporočila na telefon so pogosteje pošiljali dečki (59% dečki, 29% deklice), medtem ko so jih preko socialnega omrežja pogosteje pošiljale deklice (57% deklice, 47% dečki). Razlika v spolu se je pokazala tudi pri ustrahovanju v internetni igri. Na ta način so ustrahovali oz. pošiljali žaljiva ali grda sporočila dečki. Pri ostalih načinih posredovanja bistvenih razlik v spolu ni.

Najpogosteje od vseh so žaljivo sporočilo preko telefona (SMS, MMS) posredovali četrtošolci in petošolci (88%). Učenci 8. in 9. razredov so neprijetno ali žaljivo sporočilo največkrat posredovali preko klica iz

mobilnega telefona (27%), preko socialnega omrežja (82%), takojšnjega sporočanja (55%). Učenci 6. in 7. razredov pa so v primerjavi z drugimi največkrat ustražovali druge v internetni igri (40%).

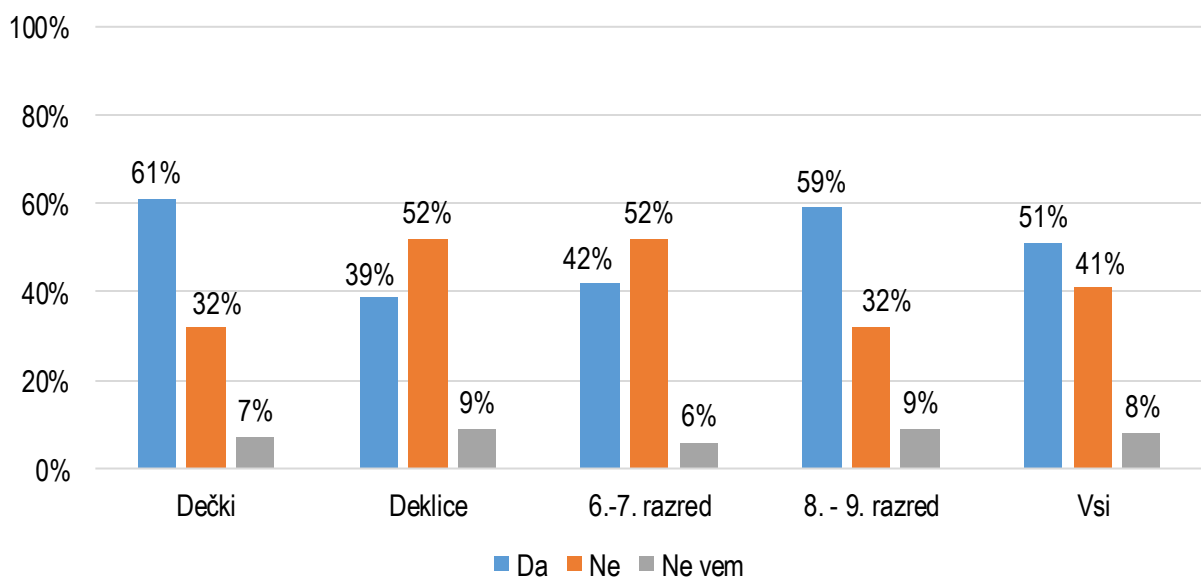
Za dejanje, ki so ga naredili, so učenci najpogosteje povedali prijatelju (71%). 13% učencev je povedalo bratu, sestri ali odrasli osebi, ki ji zaupajo, 8% učencev je povedalo staršem. 17% učencev o tem ni povedalo nikomur. Pogosteje so o tem, kaj so naredili, povedale drugim deklice. Prijateljem so se pogosteje zaupali učenci 8. in 9. razredov, ostalim pa so pogosteje zaupali najmlajši.

4.4.5 PODOBE S SPOLNO VSEBINO

Naslednji sklop vprašanj je bil postavljen učencem od 6. do 9. razreda (150 učencev od skupaj 241). Med učenci, ki so odgovarjali na vprašanja, je bilo 57% dečkov (85 dečkov od skupaj 150) in 43% deklic (65 deklic od skupaj 150). Vprašanja so bila vezana na spolno in pornografsko vsebino, nanje pa so odgovarjali le tisti učenci, ki so v zadnjem letu videli kakšne fotografije ali video posnetke ter druge vsebine, ki so kakorkoli povezane s spolnostjo.

V zadnjem letu je pornografsko vsebino na kakršen koli način videlo 51% učencev od 6. do 9. razreda (77 učencev od skupaj 150). Pornografske vsebine je videlo 59% učencev iz 8. in 9. razreda, učencev 6. in 7. razreda je bilo 42%. Dečkov, ki so videli te vsebine, je bilo 61%, deklic 39% (glej Graf 4.17).

Graf 4.17: Učenci, ki so videli podobe s spolno vsebino (N=150)

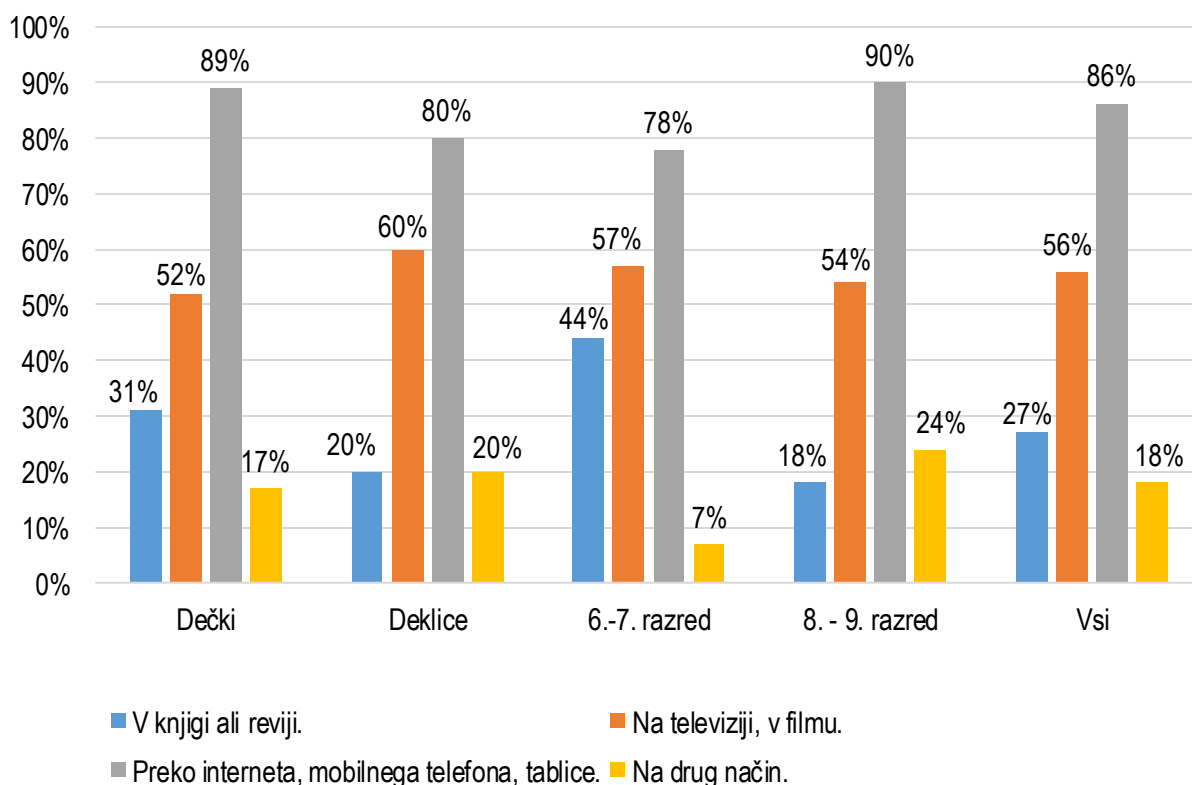
Med učenci, ki so videli pornografske vsebine, je bilo 56% takšnih, ki ne vedo, kako so se ob tem počutili.

Četrtnina učencev je bila malo prestrašenih (23% dečkov, 28% deklic), 8% jih je bilo precej prestrašenih (4% dečkov, 16% deklic), zelo pa se je prestrašilo 12% učencev (4% dečkov, 28% deklic). Med tistimi, ki so bili malo prestrašeni je bilo 37% učencev 6. in 7. razreda, osmošolcev in devetošolcev je bilo 18%.

Enkrat ali dvakrat v zadnjem letu je te fotografije videlo 36% učencev, vsaj enkrat mesečno pa 17% učencev. Enkrat tedensko ali bolj pogosto je pornografske vsebine videlo na internetu 35% učencev, najpogosteje pa so to bili učenci 8. in 9. razredov. V stiku s pornografskimi vsebinami je bilo bolj pogosto več dečkov kot deklic.

Pornografske vsebine so učenci najpogosteje videli preko interneta, mobilnega telefona, tablice (86%). Več kot polovica (56%) jih je vsebine videlo tudi na televiziji in v filmu. V knjigi ali reviji je te vsebine videlo 27% učencev, 18% učencev pa tudi na drug način.

Graf 4.18: Sredstva, preko katerih so učenci videli pornografske vsebine glede na spol in razred (N=77)

Preko interneta ali mobilnega telefona so pogosteje videli pornografske fotografije učenci 8. in 9. razreda (90%), medtem ko so učenci 6. in 7. razreda pogosteje videli te fotografije v knjigi ali reviji (44%). Primerjava

po spolu pokaže, da so imeli stik s pornografskimi fotografijami preko interneta ali mobilnega telefona v nekoliko večjem deležu dečki (89% dečki, 80% deklice), prav tako pa so jih v večjem deležu videli dečki v knjigi ali reviji (31% dečki, 20% deklice). Več deklic kot dečkov je videlo pornografske vsebine na televiziji ali v filmu (60% deklice, 52% dečki) ter ne drug način (20% deklice, 17% dečki) (glej Graf 4.18).

Učenci, ki so pornografske slike videli preko interneta, mobilnega telefona ali tablice so bili v nadaljevanju vprašani natančneje, kje vse so jih videli.

Najpogosteje so učenci te fotografije videli na socialnem omrežju (59%), na strani za deljenje videoposnetkov jih je videlo 36%, tretjina pa preko takojšnjega sporočanja. Trije učenci od desetih so te fotografije videli preko mobilnega telefona (SMS, MMS) ali v oglasu oziroma reklami. Na strani za deljenje fotografij je pornografske fotografije videlo 26% učencev, preko internetne igre pa 17%. Manj kot 10% učencev jih je te fotografije videlo preko elektronske pošte ali v klepetalnici (glej Tabelo 4.8).

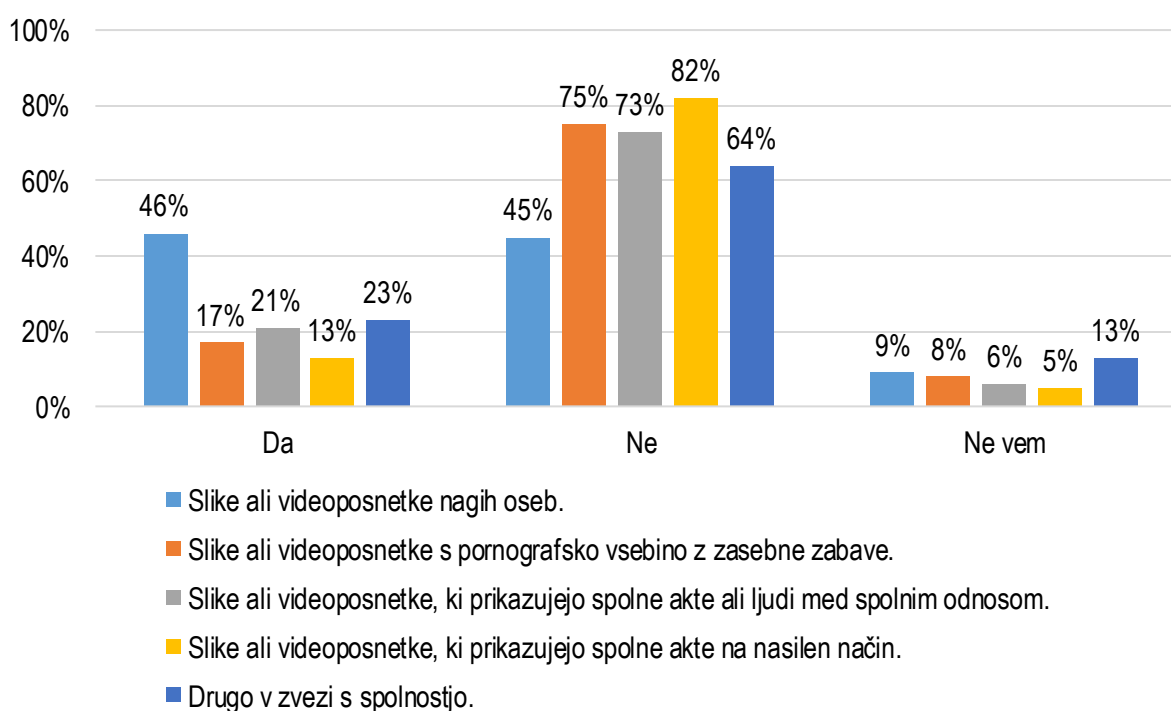
Tabela 4.8: Kje so videli učenci pornografske vsebine (N=66)

	%
Na socialnem omrežju (npr. Facebook, Twiter ...).	59
Na strani za deljenje videoposnetkov (YouTube, Instagram, Flickr ...).	36
Preko takojšnjega sporočanja (WhatsApp, Viber, Facebook messenger ...).	32
Preko mobilnega telefona (SMS, MMS).	29
V oglasu ali reklami.	29
Na strani za deljenje fotografij (Instangram ...).	26
V internetni igri.	17
V klepetalnici.	11
Preko elektronske pošte.	8
Ne vem.	8

Med učenci, ki so videli pornografske fotografije preko socialnega omrežja, je bilo več deklic kot dečkov (65% deklice, 57% dečki). Več dečkov kot deklic pa je videlo pornografske vsebine preko strani za deljenje videoposnetkov (46% dečki, 15% deklice), prek takojšnjega sporočanja (37% dečki, 20% deklice), preko mobilnega telefona (30% dečki, 20% deklice), oglasa ali reklame (30% dečki, 25% deklice) in strani za deljenje fotografij (33% dečki, 10% deklice). Preko strani za deljenje videoposnetkov je te vsebine videlo več učencev 6. in 7. razreda (17% več), medtem ko so preko ostalih oblik pornografske vsebine v večjem deležu videli učenci 8. in 9. razreda.

Slike ali videoposnetke nagih oseb je videla skoraj polovica učencev od 6. do 9. razreda (46%). Dva od desetih učencev sta videla slike ali videoposnetke, ki prikazujejo spolne akte ali ljudi med spolnim odnosom. Z zasebne zabave je fotografije ali videoposnetke videlo 17% učencev, 13% učencev pa je videlo slike ali videoposnetke, ki prikazujejo spolne akte na nasilen način. Skoraj četrtina učencev (23%) je videla drugo v zvezi s spolnostjo (glej Graf 4.19).

Graf 4.19: Katere podobe s spolno vsebino so v zadnjem letu videli otroci (N=150)

Iz podatkov v tabeli 4.9 lahko razberemo, da so starejši učenci pogosteje videli spolne vsebine preko spleta, glede na spol pa je te vsebine videlo več dečkov kot deklic.

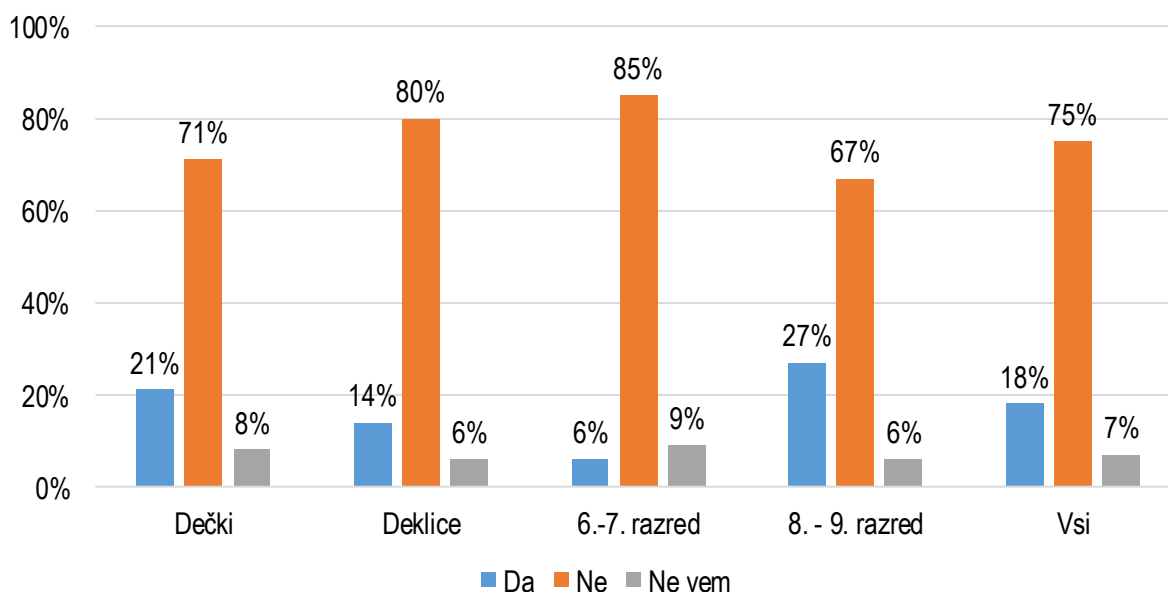
Tabela 4.9: Katere podobe s spolno vsebino so v zadnjem letu videli otroci glede na spol in razred (N=150)

	Razred (%)			Spol (%)		%
	4.-5.	6.-7.	8.-9.	Dečki	Deklice	Vsi
Slike ali videoposnetke nagih oseb.	b.o.	37	53	48	43	46
Slike ali videoposnetke s pornografsko vsebino z zasebne zabave.	b.o.	9	22	25	6	17
Slike ali videoposnetke, ki prikazujejo spolne akte ali ljudi med spolnim odnosom.	b.o.	14	27	32	8	21
Slike ali videoposnetke, ki prikazujejo spolne akte na nasilen način.	b.o.	11	14	18	6	13
Drugo v zvezi s spolnostjo.	b.o.	17	27	28	15	23

4.4.6 SPREJEMANJE ALI POŠILJANJE SPOROČIL S SPOLNO VSEBINO

V zadnjem letu je sporočilo s spolno vsebino prejelo 18% učencev od 6. do 9. razreda. Med njimi je bilo 21% dečkov in 14% deklic. Pogosteje so sporočilo prejeli učenci 8. in 9. razredov (27%), učencev 6. in 7. razredov pa je bilo 6% (glej Graf 4.20).

Graf 4.20: Prejemanje sporočil s spolno vsebino glede na spol in razred (N=150)

Pri vprašanju, kako so se počutili ob prejemu sporočila s spolno vsebino, so učenci odgovarjali na petstopenjski lestvici (1-bila/a sem zelo vesel/a, 2–nisem bil/a vesel/a ali prestrašen/a, 3–bil/a sem malo prestrašen/a, 4–bil/a sem precej prestrašen/a, 5- bila/a sem zelo prestrašena). Povprečna vrednost spremenljivk je bila 2,25.

Med učenci, ki so prejeli sporočilo s spolno vsebino, se je 45% učencev počutila veselo (67% med dečki in 13% med deklicami), 10% učencev ni bilo ne veselih ne prestrašenih (25% dečkov), malo prestrašenih je bila četrtnina učencev (25% dečkov in 25% deklic), precej prestrašenih je bilo 15% učencev (25% deklic in 8% dečkov) in zelo prestrašenih je bilo 5% učencev (25% deklic).

Učenci, ki so se počutili veselo ob tem, ko so prejeli sporočilo s spolno vsebino, so bili učenci 8. in 9. razredov (45%). Mlajši učenci so se ob prejemu takega sporočila počutili malo prestrašeni (33% učenci 6. in 7. razreda in 24% učenci 8. in 9. razreda), precej prestrašenih pa je bilo 66% učencev 6. in 7. razreda.

Vsak dan ali skoraj vsak dan ter enkrat tedensko je v zadnjem letu sporočilo s spolno vsebino prejelo 34% učencev. Vsaj enkrat mesečno je sporočilo sprejelo 26% učencev, trije učenci od desetih pa so prejeli sporočilo v zadnjem letu enkrat ali dvakrat.

Med tistimi, ki so prejeli v zadnjem letu sporočilo s spolno vsebino enkrat ali dvakrat, je bilo 33% deklic in 28% dečkov. Vsaj enkrat mesečno je sporočilo s spolno vsebino prejelo več deklic kot dečkov (33% deklice in 22% dečki), tedensko je sporočilo sprejelo več dečkov kot deklic (17% dečki in 11% deklice), vsak dan ali skoraj vsak dan pa so sporočilo prejeli dečki (28%).

Vsebine s pomografsko vsebino so učenci prejeli na različne načine. Največkrat so te vsebine prejeli preko socialnega omrežja (78%), preko takojšnjega sporočanja jih je prejelo 48%. Pogosto so te vsebine prejeli tudi preko strani za deljenje videoposnetkov (37%). Preko sporočila na mobilnem telefonu je te vsebine prejelo 30% učencev, v klepetalnici ali internetni igri pa 26% učencev. Vsebine je na različne načine prejelo več dečkov kot deklic, razen preko socialnega omrežja, kjer ni bilo razlik med spoloma. Glede na razred pa so te vsebine v večjem deležu videli starejši učenci (glej Tabelo 4.10).

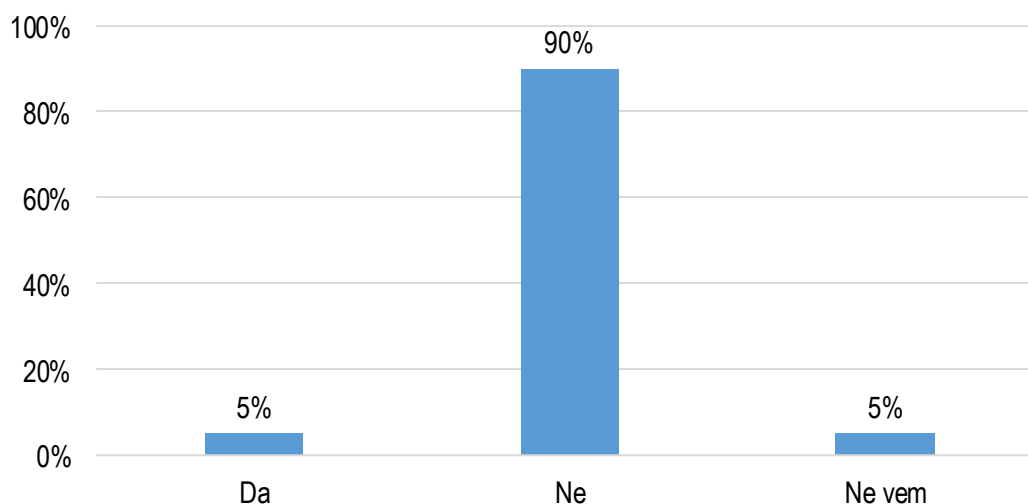
Tabela 4.10: Način, na katerega so učenci prejeli sporočilo s spolno vsebino (N=27)

	Razred (%)			Spol (%)		%
	4.-5.	6.-7.	8.-9.	Dečki	Deklice	
Na socialnem omrežju.	b.o.	50	83	78	78	78
Preko takojšnjega sporočanja.	b.o.	25	52	50	44	48
Na strani za deljenje video vsebin.	b.o.	25	39	39	33	37
Poslano je bilo sporočilo na moj mobilni telefon.	b.o.	50	26	33	22	30
V klepetalnici.	b.o.	25	26	33	11	26
V internetni igri.	b.o.	50	22	33	11	26
Klic z mobilnega telefona.	b.o.	25	9	17	0	11

Učenci so poleg tega, da prejemajo sporočila, včasih tudi v vlogi, da sporočila posredujejo tudi sami, zato nas je v naslednjem sklopu vprašanj zanimalo, ali so učenci v zadnjem letu poslali ali objavili sporočilo s spolno vsebino. Tisti učenci, ki so poslali ali objavili sporočilo s spolno vsebino, so odgovarjali tudi na vprašanje, kako pogosto so to počeli.

V zadnjem letu je poslalo ali objavilo sporočilo s spolno vsebino 5% učencev (glej Graf 4.21). Med njimi so v enakem deležu to storile tako deklice kot dečki. Med pošiljatelji sporočil oz. tistimi, ki so sporočila objavili, so bili učenci 8. in 9. razredov. Več kot polovica teh učencev je sporočilo objavila ali poslala enkrat ali dvakrat v zadnjem letu, enkrat mesečno 14% učencev, vsak dan ali skoraj vsak dan pa 29% učencev.

Graf 4.21: Pošiljanje ali objavljanje sporočil s spolno vsebino (N=150)

Učenci, ki so v preteklem letu poslali ali objavili kakšno sporočilo s spolno vsebino, so bili v nadaljevanju še vprašani, ali so v preteklem letu poleg tega naredili še kaj od navedenega v vprašalniku. 30% učencev je objavilo sporočilo s spolno vsebino na internetu, kjer so jo lahko videli drugi, 43% učencev pa je nekoga na spletu povprašalo glede informacij o spolnosti (npr. kako izgleda ta oseba brez oblačil ali o spolnih aktivnostih, ki jih ta oseba počne). Pri teh aktivnostih so prevladovali dečki 8. in 9. razreda.

4.4.7 UPORABNIŠKO USTVARJENE ŠKODLJIVE VSEBINE

Na spletnih straneh se pojavljajo tudi vsebine, ki niso primerne za otroke oz. so škodljive. Do teh vsebin pa lahko učenci dostopajo zavedno ali pa povsem naključno. Zanimalo nas je predvsem, ali so učenci te vsebine že videli in kako so se ob tem počutili. Podatki so zbrani v tabeli 4.11.

Tabela 4.11: Katere uporabniku škodljive vsebine so učenci videli na internetu (N=241)

	Razred (%)			Spol (%)		%
	4.-5.	6.-7.	8.-9.	Dečki	Deklice	
Načine kako shujšati (kot so npr. anoreksija, bulimija)	26	37	44	34	37	35
Krvave ali nasilne slike, podobe.	23	23	40	31	26	29
Sovražno govorico, s katero napadajo določene skupine ali posameznike (npr. ljudi drugačne barve, vere ali narodnosti)	12	20	45	28	24	26
Načine samopoškodbenega vedenja.	14	17	32	23	18	21
Izkušnje ljudi o jemanju drog (mamil).	11	19	34	22	20	21
Načine, kako napraviti samomor.	4	11	26	15	12	14

Največ učencev se je na internetu srečalo z vsebinami, v katerih so opisani načini, kako shujšati. Teh je bilo 35%, v skoraj enakem deležu pa so te vsebine videli dečki kot deklice. Krvave ali nasilne podobe je na internetu videlo 29% učencev, nekoliko več je bilo dečkov (31%) kot deklic (26%). Sovražno govorico, s katero napadajo določene skupine ali posameznike, je na spletni strani videlo 26% učencev (28% dečkov in 24% deklic). Dva učenca izmed desetih sta na internetu videla vsebine, ki so povezane s samopoškodbenim vedenjem in izkušnjami ljudi o jemanju drog, 14% učencev pa je videlo tudi vsebine, ki so povezane z načini, kako narediti samomor. S temi vsebinami so se v nekoliko večjem deležu srečali dečki, glede na starost pa so bili tem vsebinam največkrat izpostavljeni učenci 8. in 9. razredov.

Skoraj tretjina učencev, ki so na internetu videli eno ali več neprimernih in škodljivih vsebin, se ob tem ni počutila prestrašeno. Te občutke je izrazilo največ učencev 8. in 9. razreda. Malo prestrašenih je bilo 30% učencev, precej in zelo prestrašenih pa je bilo 23% učencev. Med njimi je bilo največ učencev 4. in 5. razreda. Glede na spol ni razlik.

4.4.8 ZLORABA OSEBNIH PODATKOV

Med tveganji, s katerimi se srečujejo otroci ob uporabi interneta, je tudi zloraba osebnih podatkov. Najpogosteje so učencem med igranjem igre ponudili nakup v aplikaciji (47%). Virus ali vohunski program je napadel naprave 21% učencev, ostale zlorabe pa so se zgodile manj kot 10% učencev. Dečki so bili zlorabi nekoliko bolj izpostavljeni kot deklice. Mlajši učenci so bili bolj izpostavljeni napadu virusa ali vohunskega programa na njihovi napravi, medtem ko so bili učenci 8. in 9. razredov pri vseh ostalih zlorabah bolj pogosto v nevarnosti kot ostali učenci (glej Tabelo 4.12).

Tabela 4.12: Zloraba osebnih podatkov učencev glede na spol in razred (N=241)

	Razred (%)			Spol (%)		%
	4.-5.	6.-7.	8.-9.	Dečki	Deklice	Vsi
Ponudili so mi nakup v aplikaciji, ko sem igral/a igro.	39	48	55	53	40	47
Napravo, ki jo uporabljam (telefon, računalnik, tablica) je napadel virus ali vohunski program.	21	25	19	22	20	21
Preveč denarja sem porabil/a za spletne igre ali nakupe v aplikacijah.	7	6	13	14	4	9
Nekdo je uporabil moje geslo, ki omogoča dostop do mojih informacij ali je dostopal do njih v mojem imenu.	7	5	13	10	8	8
Nekdo je uporabil moje osebne podatke na način, ki mi ni bil všeč.	3	2	12	8	4	6
Nekdo je ugotovil, kje sem, ker je sledil mojemu telefonu oz. napravi.	8	3	5	9	2	5
Zaradi spletne prevare sem bil/a denarno oškodovan/a.	1	3	7	5	3	4
Nekdo je oblikoval stran ali slike o meni, ki so bile škodljive ali sovražne.	4	3	5	8	0	4

4.4.9 PRETIRANA RABA INTERNETA

Prekomerna raba interneta spada med tveganja, ki lahko pri učencih povzroči veliko škode. Učence smo vprašali po tem, kolikokrat so se jim v zadnjem letu zgodile stvari, ki so lahko posledica prekomerne rabe interneta.

Tabela 4.13: Pogostost pojavljanja posledic prekomerne rabe interneta (N=241)

	Zelo pogosto (%)	Pogosto (%)	Včasih (%)	Nikoli (%)	Ne vem (%)
Zaradi časa, ki sem ga preživel/a na internetu sem opustil/a redno prehranjevanje in spanje.	4%	2%	15%	73%	6%
Z družinskimi člani ali prijatelji sem se zaradi časa, ki ga porabim za internet, zapletel/a v konflikte.	5%	1%	22%	65%	7%
Moj učni uspeh je padel, ker sem veliko časa porabil/a za internet.	7%	5%	24%	58%	6%
Neuspešno sem poskusil/a biti manj časa na internetu.	12%	9%	26%	43%	9%
Mislím, da mi količina časa, ki ga preživim na internetu povzroča težave.	5%	8%	24%	49%	13%

Iz podatkov v tabeli 4.12 lahko vidimo, da je skoraj polovica učencev (47%) že poskušala zmanjšati čas, ki ga preživijo na internetu, vendar neuspešno. Med njimi je bilo 26% takšnih, ki so to poskušali včasih, 11% učencev pa je je to poskusilo bolj pogosto. 37% učencev ocenjuje, da jim količina časa, ki ga preživijo na internetu, povzroča težave, posledice na učnem področju (padec učnega uspeha) pa je imelo 36% učencev. 28% učencev se je zaradi prekomerne rabe interneta že zapletlo v konflikte, bodisi s prijatelji ali starši. Petina učencev ocenjuje, da je že imela težave s prehranjevanjem, ki so posledica daljšega časa, ki ga preživijo na internetu (glej Tabela 4.13). Med učenci, ki zaznavajo težave zaradi prekomerne rabe interneta, je več dečkov kot deklic, glede na razred pa je največji odstotek učencev 8. in 9. razreda (glej Tabela 4.14).

Tabela 4.14: Posledice prekomerne rabe interneta glede na spol in razred (N=214)

	Razred (%)			Spol (%)		%
	4.-5.	6.-7.	8.-9.	Dečki	Deklice	
Zaradi časa, ki sem ga preživel/a na internetu, sem opustil/a redno prehranjevanje in spanje.	17	26	27	25	17	21
Z družinskimi člani ali prijatelji sem se zaradi časa, ki ga porabim za internet, zapletel/a v konflikte.	19	20	44	34	23	28
Moj učni uspeh je padel, ker sem veliko časa porabil/a za internet.	23	33	50	36	35	36
Neuspešno sem poskusil/a biti manj časa na internetu.	46	47	47	50	44	47
Mislim, da mi količina časa, ki ga preživim na internetu, povzroča težave.	32	35	46	36	4	37

4.5 REZULTATI

Na podlagi analize podatkov, pridobljenih z anketiranjem učencev, smo prišli do rezultatov, s pomočjo katerih lahko odgovorimo na raziskovalna vprašanja.

Kakšnim tveganjem pri uporabi digitalnih tehnologij so izpostavljeni učenci?

Učenci so pri aktivnostih, ki jih počno na internetu, izpostavljeni različnim vrstam tveganj. Pri navezovanju stikov preko interneta učenci razkrivajo in pošiljajo svoje osebne podatke ter fotografije, izpostavljeni pa so tudi tveganjem, ki so povezana s srečanji z osebami, ki jih poznajo samo preko interneta (online poznanstva). Poleg ustrahovanja v živo (medvrstniško nasilje) so učenci izpostavljeni žaljivemu ali neprijetnemu obnašanju na internetu, načini posredovanih neprijetnih ali žaljivih vsebin pa so različni. Izpostavljenost podobam s spolno vsebino na internetu ter pošiljanje in prejemanje sporočil s spolno vsebino so tveganja, ki so jim učenci izpostavljeni vedno pogosteje, za posledico pa lahko imajo tako pozitivne kot negativne izkušnje. Med tveganji, ki so jim učenci izpostavljeni, je tudi zloraba osebnih podatkov, obiskovanje strani s škodljivimi oziroma neprimernimi vsebinami in čas, ki ga učenci porabijo za aktivnosti na internetu.

Katera spletna tveganja so najbolj pogosta pri učencih?

Najpogosteje so učenci izpostavljeni tveganjem, ki so povezana s pornografskimi vsebinami. 51% učencev, od 6. do 9. razreda, je že videla slike s spolno vsebino.

Drugo najpogostejše tveganje, ki je bilo zaznано pri učencih je tveganje, ki je povezano z navezovanjem stikov preko interneta. 46% učencev je pri poskušanju navezovanja stikov v prvi vrsti iskalo nove prijatelje, 28% učencev pa je med prijatelje dodajalo neznane osebe. Na srečanje v živo z osebo, ki so jo prej spoznali preko interneta, se je odpravilo 22% učencev.

Tretje najpogostejše tveganje, ki so mu bili izpostavljeni učenci, je povezano z ustrahovanjem bodisi v živo ali preko interneta ali mobilnega telefona. Tu gre predvsem za žaljivo in neprimerno obnašanje preko poslanih sporočil določenemu učencu in objavljanju sporočil, ki so jih lahko videli drugi. Temu tveganju je bilo izpostavljenih 28% učencev. 17% učencev pa je bilo takšnih, ki so se do drugih obnašali na grd ali žaljiv način.

Skoraj četrtina učencev (24%) je bila izpostavljena tudi tveganjem, ki so povezana s škodljivimi in neprimernimi vsebinami. Med temi vsebinami je bilo na prvem mestu iskanje vsebin, povezanih z načini hujšanja (35%), krvave ali nasilne slike in podobe je videlo 28% učencev, na tretjem mestu po pogostosti pa so bile vsebine, ki so povezane s sovražnim govorom in rasističnimi vsebinami (26%).

Med tveganji, ki so povezana z zlorabo osebnih podatkov, je bilo najpogosteje zaznано tveganje povezano z oglasi in ponudbami za nakup v času, ko so učenci igrali spletne igre. Tovrstnemu tveganju je bilo izpostavljenih 47% učencev. Izkušnje z okužbo z virusi ali vohunskimi programi pa je že imelo 21% učencev.

V zadnjem času je zaradi množičnosti uporabe in raznolikostjo priložnosti, ki jih internet ponuja v porastu tudi tveganje, ki je povezano s prekomerno rabo interneta. 34% učencev je že zaznalo, da jim prekomerna raba interneta povzroča določene težave, ki so povezane s padcem učnega uspeha, motenim prehranjevanjem in spanjem, pojavljanju konfliktov ter neuspešnim poskusom skrajšati čas, ki ga preživijo na internetu.

Ali obstaja razlika med vrstami tveganj, s katerimi se soočajo učenci, glede na spol in razred?

V tabeli 4.15 so zbrani podatki o najpogostejših tveganjih, ki so jim izpostavljeni učenci glede na razred in spol. Vidimo lahko, da so tveganjem pogosteje izpostavljeni dečki kot deklice. Velika razlika med spoloma se kaže pri tveganjih, povezanih s pornografskimi vsebinami (61% dečki in 39% deklice) ter pri navezovanju stikov preko interneta, ko gre za iskanje prijateljev (58% dečki in 33% deklice). Opazna razlika (več kot

10%) je tudi pri tveganjih, ki so povezana z nakupi preko aplikacij (53% dečki in 40% deklice) in prekomerno rabe interneta (36% dečki in 25% deklice). Pri ostalih tveganjih ni opaznejših razlik glede na spol.

Primerjava glede na razred je pokazala, da so tveganjem najbolj izpostavljeni najstarejši, učenci 8. in 9. razredov. To skupino učencev lahko glede na aktivnosti uvrščamo med širše in vsesplošne uporabnike. Zaradi različnih aktivnosti je veliko več možnosti, da so poleg priložnosti, ki jih internet nudi, posledično bolj izpostavljeni tveganjem.

Tabela 4.15: Vrste tveganj, s katerimi se učenci soočajo glede na spol in razred

	Razred (%)			Spol (%)		%
	4.-5.	6.-7.	8.-9.	Dečki	Deklice	
Soočenje s pomografskimi vsebinami	b.o.	42	59	61	39	51
Navezovanje stikov preko interneta						
Iskanje novih prijateljev	35	27	73	58	33	46
Srečanje v živo z osebo, ki so jo najprej spoznali preko interneta	10	20	38	23	22	22
Ustrahovanje (nepriemno in žaljivo obnašanje)	26	26	33	32	24	28
Škodljive in neprimerne uporabniške vsebine						
Vsebine povezane z načini hujšanja (kot so npr. bulimija, anoreksija)	26	37	44	34	37	35
Vsebine povezane s sovražno in rasistično vsebino	12	20	45	28	24	26
Zloraba osebnih podatkov						
Ponujeni nakupi v spletni aplikaciji med igranjem iger	39	48	55	53	40	47
Okužba naprav z virusi ali vohunskimi programi	21	25	19	22	20	21
Prekomerna raba interneta	28	30	43	36	25	34

Kako se učenci soočajo s tveganji?

Ob soočenju s tveganji učenci odreagirajo različno. Med učenci, ki so že imeli negativno izkušnjo na internetu (bodisi jih je nekaj zmotilo ali jim povzročilo težave), so o problemu oziroma težavi najpogosteje povedali staršem (42%). V enakem odstotku so se zaupali tudi prijatelju. 20% učencev o problemu ni povedalo nikomur, 18% učencev pa je povedalo bratu ali sestri. Ob tem, ko so se učenci soočili z negativno

izkušnjo, sta dve tretjini učencev problem prezrli in upali, da bo sam izginil. 60% učencev je ob taki situaciji blokiralo osebo, zelo pogosto (58%) pa so učenci zaprli okno aplikacije. Skoraj polovica učencev (47%) je izbrisala vsa sporočila druge osebe, 42% učencev pa je za nekaj časa prenehalo uporabljati internet. V nekoliko manjšem deležu (35%) so učenci menili, da so malo krivi za nastalo situacijo, poskušali pa so tudi pregovoriti osebo, da jih pusti pri miru. To je poskušalo 35% učencev. 22% učencev je odreagiralo tako, da so poskušali vrniti osebi, ki jim je povzročila neprijetnosti.

Ob soočenju z negativnimi izkušnjami je bila skoraj polovica učencev malo razburjena (47%), 28% učencev se je precej razburilo, zelo razburjenih pa je bilo 15% učencev.

Med vsemi učenci (22%), ki so bili na kakršenkoli način ustrahovani, je bilo 56% učencev takšnih, ki so bili ustrahovani preko interneta ali mobilnega telefona. Najpogosteje so neprijetne ali žaljive vsebine in sporočila prejeli preko socialnega omrežja (53%), polovica učencev pa je prejela sporočilo (SMS, MMS) preko mobilnega telefona. Tretjina učencev je prejela klic preko telefona, 29% učencev je bilo ustrahovanih preko takojšnjega sporočanja. V internetni igri se je s tem soočilo 18% učencev.

Polovica učencev (51%) od 6. do 9. razreda se je soočila s pornografskimi vsebinami. Najpogosteje so jih videli preko interneta, mobilnega telefona, tablice (86%). Učenci, ki so se s temi vsebinami soočili preko interneta ali mobilnega telefona, so najpogosteje te vsebine videli na socialnem omrežju (59%), na strani za deljenje videoposnetkov jih je videlo 36%, tretjina pa preko takojšnjega sporočanja. Trije učenci od desetih so te fotografije videli preko mobilnega telefona (SMS, MMS) ali v oglasu oziroma reklamami. Na strani za deljenje fotografij je pornografske fotografije videlo 26% učencev, preko internetne igre pa 17%. Manj kot 10% učencev je te fotografije videlo preko elektronske pošte ali v klepetalnici.

5 ZAKLJUČEK

Sodobne informacijske tehnologije se izredno hitro razvijajo in povečujejo dostopnost vsakomur. V zadnjih petih letih so doživele izjemen razmah, kar po eni strani pomeni povečano uporabo z druge strani pa lahko tudi zlorabo. Tako napredni vidiki uporabe teh tehnologij prinašajo razširjeno vsakdanjost (AR - augmented reality), navidezno realnost (VR - virtual reality) in umetno inteligenco (AI - Artificial Intelligence), ki ponujajo nove vpogleda tako v samo uporabniško izkušnjo, kot tudi v vprašanja zaščite zasebnosti, varovanja osebnih podatkov in podatkov na internetu ter varne in odgovorne rabe interneta. Čeprav je včasih še vedno prevladujoče mnenje, da otroci in mladostniki ne vedo veliko ali niso izkusili veliko, študije kažejo, da so kot uporabniki intuitivni - torej se tehnologije učijo skozi poizkušanje, uporabo, kar je različno od drugih generacij, ki potrebujejo neka navodila za uporabo in več časa za "dojemanje". Hkrati so mladi veliko bolj odprti in vedoželjni novega učenja, vsekakor pa tudi bolj dovzetni za neprimerne vsebine, zaradi tega pa se včasih znajdejo tudi v dilemi: objavljati na internetu, biti prisoten, biti priljubljen, na drugi strani pa biti tarča grdih komentarjev, nadlegovanja, zasmehovanja in drugih negativnih vplivov, ki jih doživljajo kot posledico dostikrat prekomerne uporabe interneta.

Bolj ali manj vsi učenci uporabljajo internet, mnogi izmed njih imajo svoje »pametne« telefone, s katerimi lahko dostopajo do spleta. Telefone uporabljajo predvsem za dostop do družbenih omrežij, za slikanje, objave in pošiljanje sporočil ter za igrice. Raba interneta in čas, ki ga preživijo z napravami, sta odvisna predvsem od družinskega okolja, delno pa tudi od širšega družbenega okolja. Starši imajo različen pristop do omejevanja rabe interneta pri otrocih, mnogi celo uporabljajo dostop do naprav in interneta kot nagrado. Najnovejši modeli mobilnih telefonov so že dalj časa statusni simbol mnogih najstnikov v osnovni in srednji šoli. Odvzem aparata, če ga učenec uporablja v šolskih prostorih, pri učencih povzroči pravi stres. Po šolskih pravilih naše šole telefon v takem primeru lahko dvignejo starši. Posamezni učenci ločitev od aparata doživljajo kot nepredstavljivo izgubo in poskušajo vse, da bi se čim prej dokopali do "svoje lastnine". S prepričevanji staršev, učiteljev, svetovalne delavke poskušajo vplivati, da je ločitev čim krajša. Navezanost predvsem na telefon in druge tehnologije - Internet, Facebook, Viber je pri mnogih učencih tolikšna, da so »priključeni« večino časa. Pri učenju ob knjigah teče vzporedno pogovor z vrstniki. Tako učenje tako ni poglobljeno, znanje, ki ostaja, pa je velikokrat na ravni dozdevnega znanja in nima vrednosti niti trajanja. Rezultati ob ocenjevanjih zaradi tega niso zadovoljujoči.

Velik vpliv sodobnih tehnologij se kaže tudi na področju socialnega razvoja. Učenci pripenjajo navidezne spletne prijatelje, pogovor je spetna ravni klepeta, obrekovanja, kritiziranja, poznavanja populistične scene.

Sledi, ki jih tak način pri mladih pušča, pa so notranja praznina, konflikti, primanjkljaj resničnih vrednot. Resnična čustva so skrita, krepi se narcizem, plehka napihnjena navidezna samopodoba, ki v realnih situacijah ne funkcionira.

Obrambni mehanizmi se velikokrat kažejo v negativizmu v različnih spletnih oblikah nasilja: spletno trpinčenje, ustrahovanje, širjenje laži, da bi izključili kakega prijatelja ali pridobili dominantno vlogo v socialni skupini, žaljiva sporočila o učencih in učiteljih. Pri navezovanju stikov do nasprotnega spola imamo v osnovnih šolah primere spletnega zalezovanja, v katerem se skriva virtualni pogum, resničnega ni dovolj. Kraja identitete, seksting, zasvojenost z nasilnimi spletnimi igrami in nasploh prek omerna raba računalnika, ki je v nekaterih primerih že prešla v zasvojenost, so pogoste v OŠ.

Starši si v pogovoru in iskanju vzrokov na področju učnih težav, vzgojnih nihanj dolgo zatiskajo oči, zanikajo ali minimalizirajo vpliv sodobnih tehnologij. Mnogi so prepričani, da imajo nadzor, a učenci v prostih razgovorih v razredu povedo, kako jim uspeva prepričati starše, jih ukaniiti, koliko ur dejansko so »priključeni« in živijo virtualni svet, ki jim omogoča ugodje. V osnovni šoli že na razredni stopnji opazamo porast srečevanja s pornografskimi vsebinami, ki posledično zaradi izkrivljene podobe o spolnosti prinašajo negativne vplive v socialnih stikih, v načinu govora. Nasilne igrice brišejo empatijo pri otrocih, pri razreševanju medosebnih konfliktov. Nasilno verbalno ali neverbalno razreševanje je tako sprejemljiv vedenjski vzorec in če je splošno uporabljen znotraj družine, je korekcija zelo težavna.

V magistrski nalogi smo s podatki, zbranimi z anketnim vprašalnikom in obdelavo le-teh, odgovorili na to kakšnim tveganjem so pri uporabi digitalnih tehnologij izpostavljeni učenci, katera spletna tveganja so najbolj pogosta, ali spol in razred vplivata na vrsto tveganj in kako se učenci soočajo s tveganji.

Anketni vprašalnik je bil sestavljen na podlagi vprašalnika EU Kids Online 2017, ki je v fazi pilotnega izvajanja. Vsebina vprašalnika je bila terminološko prilagojena tako, da je bila ustrezna starostni skupini anketirancev. Vzorec anketiranja smo izbrali namensko in je zajemal učence treh velenjskih osnovnih šol od skupaj šestih.

Anketo je izpolnilo 241 učencev, kar predstavlja 30% vse učencev od 4. – 9. razreda na šolah, ki so bile vključene v raziskavo. Vzorec, ki smo ga obdelali je v danem okolju dovolj reprezentativen, vendar ga ni mogoče posplošiti na celotno slovensko populacijo.

Z raziskavo je bilo ugotovljeno, da so učenci najpogosteje izpostavljeni pornografskim vsebinam (51%), pri navezovanju stikov preko interneta pa pošiljanju podatkov povezanih z iskanjem novih prijateljev (46%). Petina anketirancev je že bila izpostavljena tudi tveganjem, ki so povezana s srečanji z osebami v živo, ki

so jih prej poznali le preko interneta. Pri spletnem nasilju prevladuje pošiljanje neprijetnih in žaljivih sporočil (28%), načini posredovanja sporočil in oblike pa so različne. Obiskovanje spletnih strani, kjer najdemo vsebine povezane z načini hujšanja, predstavlja tveganja, ki jim je izpostavljena več kot tretjina učencev, rasistično in sovražno vsebino na internetu pa je videlo že 26% učencev. Visok odstotek učencev (46%) je že bil izpostavljen zlorabi osebnih podatkov v smislu ponujenih nakupov v spletni aplikaciji med igranjem iger, petina učencev pa se je že srečala z okužbami svojih naprav z različnimi virusi in vohunskimi programi. V zadnjem času je zaradi množičnosti uporabe in raznolikostjo priložnosti, ki jih internet ponuja v porastu tudi tveganje, ki je povezano s prekomerno rabo interneta. 34% učencev je že zaznalo, da jim prekomerna raba interneta povzroča določene težave, ki so povezane s padcem učnega uspeha, motenim prehranjevanjem in spanjem, pojavljanju konfliktov ter neuspešnim poskusom skrajšati čas, ki ga preživijo na internetu.

Raziskava je tudi pokazala, da so tveganjem bolj izpostavljeni dečki kot deklice. Velika razlika med spoloma se kaže pri tveganjih, povezanih s pornografskimi vsebinami (61% dečki in 39% deklice) ter pri navezovanju stikov preko interneta, ko gre za iskanje prijateljev (58% dečki in 33% deklice). Opazna razlika (več kot 10%) je tudi pri tveganjih, ki so povezana z nakupi preko aplikacij (53% dečki in 40% deklice) in prekomerno rabe interneta (36% dečki in 25% deklice). Pri ostalih tveganjih ni opaznejših razlik glede na spol.

Primerjava glede na razred pa je pokazala, da so tveganjem najbolj izpostavljeni najstarejši, učenci 8. in 9. razredov. To skupino učencev lahko glede na aktivnosti uvrščamo med širše in vsesplošne uporabnike. Učenci ob soočenju s tveganji odreagirajo različno, odvisno pa je tudi od tega za kakšno vrsto tveganja gre.

Med učenci, ki so že imeli negativno izkušnjo na internetu (bodisi jih je nekaj zmotilo ali jim povzročilo težave), so o problemu oziroma težavi najpogosteje povedali staršem ali prijateljem (42%), 20% učencev o problemu ni povedalo nikomur. Ob tem, ko so se učenci soočili z negativno izkušnjo, sta dve tretjini učencev problem prezrli in upali, da bo sam izginil. 60% učencev je ob taki situaciji blokiralo osebo, zelo pogosto (58%) pa so učenci zaprli okno aplikacije. Skoraj polovica učencev (47%) je izbrisa vsa sporočila druge osebe, 42% učencev pa je za nekaj časa prenehalo uporabljati internet. V nekoliko manjšem deležu (35%) so učenci menili, da so malo krivi za nastalo situacijo, poskušali pa so tudi pregovoriti osebo, da jih pusti pri miru. 22% učencev je odreagiralo tako, da so poskušali vrniti osebi, ki jim je povzročila neprijetnosti. Ob soočenju z negativnimi izkušnjami je bila skoraj polovica učencev malo razburjena (47%), 28% učencev se je precej razburilo, zelo razburjenih pa je bilo 15% učencev.

Med učenci, ki so bili na kakršenkoli način ustrahovani, je bilo 56% učencev takšnih, ki so bili ustrahovani preko interneta ali mobilnega telefona. Najpogosteje so neprijetne ali žaljive vsebine in sporočila prejeli preko socialnega omrežja ali preko mobilnega telefona v obliki SMS ali MMS sporočila.

Polovica učencev (51%) od 6. do 9. razreda se je že soočila s pornografskimi vsebinami. Najpogosteje so jih videli preko interneta, mobilnega telefona ali tablice na socialnem omrežju (59%), na strani za deljenje videoposnetkov ali pa preko takojšnjega sporočanja. S temi vsebinami so se učenci soočili tudi preko oglasov in reklam, elektronske pošte ali v klepetalnici.

Iz podatkov vidimo, da je izpostavljenost določenim vrstam tveganj med učenci precej visoka, zato bodo lahko zbrane ugotovitve dovolj dobra podlaga za nadaljnje delo pri načrtovanju vzgojno izobraževalnega dela v smeri osveščanja, izobraževanja in izvajanja preventivnih ukrepov za varno in odgovorno rabo interneta na šoli.

V nalogi obdelana raziskava je kvantitativne narave. V kolikor bi želeli dobiti bolj poglobljen pogled v stanje tveganj, ki so jim izpostavljeni učenci, bi bilo potrebno izvesti kvalitativno raziskavo (vprašalniki z odprtimi vprašanji ali boljše intervju). V prihodnjem obdobju bo v okviru projekta EU Kids Online izvedena širša raziskava v evropskem merilu, ki bo zajela tudi področje obravnavano v magistrski nalogi. Smiselno bi bilo počakati na izsledke te raziskave in na osnovi le-teh in naših rezultatov ter spoznanj v nalogi zastaviti nadaljnje raziskovalno delo na tem področju.

Dejstvo je, da je uporaba digitalnih tehnologij in interneta postala stalnica, ki se ji ne moremo izogniti. Pomembno je, da vzpostavimo pravo ravnovesje med uporabo in nadzorom. Ključno vlogo pri tem imajo starši, saj so prav oni prvi, ki otroku omogočijo uporabo tovrstne tehnologije. Pri osveščanju o varni in odgovorni rabi interneta imajo pomembno vlogo tudi šole, ki imajo v svojih temeljnih dokumentih jasno in natančno opredeljene ukrepe, ki se nanašajo na nedovoljeno uporabo IK tehnologije in ukrepe ob pojavu oz. zaznavi nasilja (medvrstniško, spolno, verbalno, spletno ...), poudarek pa je tudi na preventivnih dejavnostih. Ravno preventivne dejavnosti so v današnjem času izredno pomembne. Ob zelo razširjeni uporabi interneta in s tem tudi uporabi socialnih omrežij, ter zlorabi le-teh, na šolah niso dovolj le tehnične rešitve oz. omejitve za uporabo. Večji poudarek se v zadnjem desetletju daje izobraževanju in seznanjanju učencev, staršev in učiteljev o varni rabi interneta (interaktivna predavanja in delavnice), v pomoč pa je tudi vrsto gradiv, ki so jih pripravili na Amesu, pri projektu Safe.si, na temo zasebnosti pa je gradiva pripravil tudi Informacijski pooblaščenec.

Na šoli se zavedamo, da moramo v načrtovanje preventivnih dejavnosti v prihodnje vključiti več vsebin za starše (preko organiziranih predavanj, informiranje preko spletne strani šole ...), učitelje (spletni tečaj MOOC preko Amesa) in predvsem za učence, ki se nanašajo na to, kako digitalne tehnologije delujejo, kaj se z njimi lahko počne in kako jih varno in odgovorno uporabljamo (tudi kot učni pripomoček). Obravnava tematik za učence mora biti sistematična in v okviru pouka. S sistematično in kontinuirano

obravnavo bodo učenci vsebine ponotranjili, s tem pa se bo posledično spremenilo vedenje otrok, pa najsi gre za to kaj objavlja ali pa, koliko zna na primer presoditi relevantnost vsebin na spletu.

Kakšna bo prihodnost je pravzaprav zelo težko napovedati, saj se spremembe odvijajo izredno hitro in pogosto tudi dokaj nepričakovano. Prihodnost naših otrok je odvisna tudi od nas, predvsem od tega kako hitro se bomo mi odzivali na spremembe in kako dobro bomo mi seznanjeni z njimi. Le tako bomo namreč lahko v pomoč in oporo otrokom.

LITERATURA

1. Beale, V. Andrew in Kimberly R. Hall. 2007. Cyberbullying: What School Administrators (and Parents) Can Do. *Heldref Publications* 81(1): 8–12.
2. Beran, Tanya in Quing Li. 2007. The Relationship between Cyberbullying and School Bullying. *Journal of Student Welbeing* 1 (2): 15–23.
3. Blazinšek, Alenka in Sašo Kronegger. 2008. *Govoriš medkulturno? T-kit za medkulturni dialog*. Ljubljana: Zavod Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij – CNVOS.
4. Božič, Tina. 2016. *Letno poročilo 2016*. Logout-Center za pomoč odvisnosti od interneta. Dostopno prek: www.logout.si (10. maj 2017).
5. Byrne, Jasmina, Daniel Kardefelt-Winther, Sonia Livingstone in Mariya Stoilova. 2016. *Global Kids Online research synthesis, 2015-2016*. Dostopno prek: www.unicef-irc.org/publications/pdf/IRR_2016_01.pdf (1. marec 2017).
6. Campfield, Delia Carroll. 2008. *Cyber Bullying and Victimization. Psychological Characteristics of Bullies, Victims and Bully/Victims*. The University of Montana. Dostopno prek: <http://scholarworks.umt.edu/etd/288> (20. april 2017).
7. European Commission. 2008. *Eurobarometer: Towards a safer use of the Internet for children in the EU – a parents' perspective Analytical report*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_248_en.pdf (10. april 2017).
8. European Commission. 2015. *A European Strategy to deliver a Better Internet for our Children*, Dostopno prek: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/european-strategy-deliver-better-internet-our-children> (10. april 2014).
9. Hasebrink, Uwe in Kjartan Ólafsson. 2009. *Comparing children's online opportunities and risks across Europe: Cross-national comparisons for EU Kids Online*. LSE, London: RU Kids Online (Deliverable D3.2, 2nd edition). Dostopno prek: http://eprints.lse.ac.uk/24368/1/D3.2_Report-Cross_national_comparisons-2nd-edition.pdf (15. marec 2017).

10. Hasebrink, Uwe. 2014. *Children's changing online experiences in a longitudinal perspective*. EU Kids Online, London, UK. Dostopno prek: [//eprints.lse.ac.uk/60083/](http://eprints.lse.ac.uk/60083/) (1. marec 2017).
11. Informacijski pooblaščenec. 2017. *Smernice za preprečevanje kraje identitete*. Dostopno prek: https://www.ip-rs.si/fileadmin/user_upload/Pdf/brosure/Smernice_kraja_identitete.pdf (15. marec 2017).
12. Kierkegaard, Sylvia. 2008. *Cybering, Online Grooming and Ageplay*. Computer Law & Security Report, 24, 41–55.
13. Kovačič, Matej, Alenka Žavbi, Toni Dolenc, Gorazd Božič, Zina Zupanič, Tanja Šterk in Ajda Jerman Kuzelički. 2008. *Deskanje po varnih vodah. Gradiva za učitelje*. Ljubljana.: Projekt SAFE-SI, Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: https://safe.si/sites/default/files/1260368090deskanje_november_2009_tisk_0.pdf (5. maj 2017).
14. Lambergar, V. 2011. Facebook: *Virtualno nasilje nad vrstniki*. Dostopno prek: <http://www.24ur.com/novice/slovenija/domisljija-nadlegovalca-ne-pozna-meja.html> (30. april 2017).
15. Livingstone, Sonia in Ellen Helsper. 2010. *Balancing opportunities and risks in teenagers' use of the internet: the role of online skills and internet self-efficacy*. New media & society, 12 (2). Dostopno prek: <http://eprints.lse.ac.uk/35373/> (5. marec 2017)
16. — 2007. *Gradations in digital inclusion: children, young people and the digital divide*. New Media and Society. 9: 671-696. Dostopno prek: <http://eprints.lse.ac.uk/2768/> (5. marec 2017).
17. Livingstone, Sonia in Leslie Haddon. 2009a. *EU Kids Online: Final Report*. Dostopno prek: [http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20\(2006-9\)/EU%20Kids%20Online%20Reports/EUKidsOnlineFinalReport.pdf](http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20(2006-9)/EU%20Kids%20Online%20Reports/EUKidsOnlineFinalReport.pdf) (5. marec 2017).
18. — 2009b. *Introduction - Kids online: opportunities and risks for children*. Bristol: The Policy Press.
19. Livingstone, Sonia, Leslie Haddon, Anke Görzig in Kjartan Ólafsson. 2011. *Risks and safety on the internet. The perspective of European children. Full Findings*. London: LSE, EU Kids online.

20. Lobe, Bojana in Sandra Muha. 2011a. *Internet v vsakdanjem življenju slovenskih otrok in mladostnikov*. Dostopno prek: https://safe.si/sites/default/files/mladinanetu_porocilo_0_0.pdf (1. marec 2017).
21. — 2011b. *Tveganja in varnost otrok na internetu: Slovensko poročilo*. Dostopno prek: [www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20\(2009-11\)/National%20reports/SlovenianReport.pdf](http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20(2009-11)/National%20reports/SlovenianReport.pdf) (1. marec 2017).
22. Logout-Center za pomoč odvisnosti od interneta. 2011. Dostopno prek: <http://www.logout.si/sl/starsi-in-otroci/> (15. april 2017).
23. Mascheroni, Giovanna in Kjartan Ólafsson. 2014. *Net Children Go Mobile. Risks and opportunities*. Dostopno prek: <http://www.netchildrengomobile.eu/reports/> (10. marec 2017).
24. McCall, Rand. 2003. *Online Harassment and Cyberstalking: Victim Access to Crisis, Referral and Support Services in Canada. Concepts and Recommendations*. Dostopno prek: <http://www.vaonline.org/Cyberstalking%20Concepts%20and%20Recommendations%20%28e%29.pdf> (20. april 2017).
25. Mitchell, J. Kimberly, Michele Ybarra in David Finkelhor. 2007. *The Relative Importance of Online Victimization in Understanding Depression, Delinquency and Substance Use*. *Child maltreatment* 12(4): 314–324. Dostopno prek: <http://www.unh.edu/ccrc/pdf/CV132.pdf> (25. april 2017).
26. Potokar, Marko. 2015. *Nasilje na internetu-kako se zaščititi?* Dostopno prek: <http://www.varensvet.si/nasilje-na-internetu-kako-se-zascititi> (15. marec 2017).
27. Psihofiza. 2012. *Prekomerna raba interneta*. Dostopno prek: <https://psihofiza.wordpress.com/2012/07/19/prekomerna-raba-racunalnika/> (10. maj 2017).
28. Rowlinson, John. 2017. *The Internet and Children: The Risks*. Dostopno prek: <http://www.safekids.co.uk/childreninternetrisks.html> (10. maj 2017).
29. Safe. Si. *Prekomerna raba interneta*. Dostopno prek: <https://safe.si/nasveti/prekomerna-raba-novih-tehnologij/prekomerna-raba-interneta> (17. marec 2017).

30. — 2016. *Problematika spletne varnosti v šolah. Smernice za vodstva šol*. Dostopno prek: https://safe.si/sites/default/files/problematika_spletne_varnosti_a5_feb2016.pdf (20. april 2017).
31. — *Kraja identitete*. 2017. Dostopno prek: <https://safe.si/pojmi/kraja-identitete> (15. marec 2017).
32. Shapira, A. Nathan, Toby D. Goldsmith, Paul E. Keck, Khosla, U., McElroy, S. 2000. Psychiatric features of individuals with problematic internet use. *Journal of Affective Disorders* 57: 267-272. Dostopno prek: https://www.researchgate.net/publication/12606588_Psychiatric_Features_of_Individuals_with_Problematic_Internet_Use (10. maj 2017).
33. SI-CERT (Slovenian Computer Emergency Response Team). *Kraja identitete*. Dostopno prek: <https://www.cert.si/si/varnostne-groznje/kraja-identitete/> (15. marec 2017).
34. Statistični urad Republike Slovenije. 2017. *Informacijska družba*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/25/8> (15. marec 2017).
35. Tonioni, Federico. 2013. *Ko internet postane droga. Kaj morajo starši vedeti*. Nova Gorica: Zdravstveni dom
36. Varni na internetu. *Kraja identitete*. Dostopno prek: <https://www.vaminainternetu.si/article/kraja-identitete-2/> (15. marec 2017).
37. Varensvet.si. Dostopno prek: <http://www.varensvet.si/nasilje-na-internetu-kako-se-zascititi/> (4. april 2017).
38. Vandoninck, Sofie, d'Haenens, Leen in Smahel, David. 2010. *Preventive measures-how youngsters avoid online risks*. London: LSE. Dostopno prek: <http://eukidsonline.metu.edu.tr/file/Preventivemeasures.pdf> (1. marec 2017).
39. Widyanto, Laura in Mark Griffiths. 2006. *Internet addiction: A critical review*. Dostopno prek: http://www.academia.edu/429533/Widyanto_L._and_Griffiths_M.D._2006._Internet_addiction_A_critical_review._International_Journal_of_Mental_Health_and_Addiction_4_31-51 (14. maj 2017).

40. Williams, R. Kirk in Nancy G. Guerra. 2007. Prevalence and Predictors of Internet Bullying. *Journal of Adolescent Health* 41:14–21
41. Ybarra, Michele, Marie Dieber-West in Philip J. Leaf. 2007. Examining the Overlap in Internet Harassment and School Bullying: Implication for School Intervention. *Journal of Adolescent Health* 41 (6): 42–50
42. Young, Kimberly S. 1999. *Symptoms, evaluation and treatment*. Dostop prek: <http://www.netaddiction.com/articles/symptoms.pdf> (21. april 2017).
43. Žakelj, Tjaša. 2013. Nasilje med mladimi. *Družboslovne razprave* 74: 107–123

PRILOGA A: ANKETNI VPRAŠALNIK

Spoštovani učenec, učenka!

Sem Tatjana Zafošnik Kanduti. Na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani zaključujem magistrski študij 2. stopnje smeri Upravljanje javnih in neprofitnih organizacij.

Pred seboj imaš anketni vprašalnik, s pomočjo katerega želim pridobiti podatke in odgovoriti na raziskovalno vprašanje, kakšnim tveganjem pri uporabi digitalnih tehnologij so izpostavljeni otroci in mladostniki. Podatke bom uporabila za izdelavno magistrske naloge. Prosim te, da odgovarjaš zbrano in iskreno. Tvoji odgovori bodo popolnoma zaupni. Anketa je anonimna.

Pazljivo in natančno preberi navodila. Prosim, da odgovoriš na vsa vprašanja.

Na internetu je veliko stvari, s katerimi se otroci in mladostniki zabavajo. Obstajajo pa tudi nekatere manj prijetne stvari, ki včasih nekatere otroke in mladostnike vznemirijo. Pomembno je, da se o takšnih stvareh poučimo, da vemo, kako lahko pomagamo, da se takšnim stvarjem izognemo. V naslednjih sklopih bodo vprašanja, ki se navezujejo na tveganja, s katerimi se srečujemo na internetu.

Q1 - Kateri razred obiskuješ?

- 4. razred
- 5. razred
- 6. razred
- 7. razred
- 8. razred
- 9. razred

Q2 - Kako pogosto si v preteklem letu na internetu naredil/a katero od spodaj naštetih dejavnosti?

	Večkrat dnevno	Vsak dan	Vsak teden	Nekajkrat mesečno	Nikoli	Ne vem
Iskal/a sem nove prijatelje.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pošiljal/a sem svoje osebne podatke osebam, ki jih še	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	Večkrat dnevno	Vsak dan	Vsak teden	Nekajkrat mesečno	Nikoli	Ne vem
nisem srečal/a.						
Med prijatelje sem dodal/a ljudi, ki jih še nisem srečal/a.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pretvarjal/a sem se, da sem druga oseba kot sem v resnici.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pošiljal/a sem fotografije ali video posnetke o sebi nekemu, ki ga ne poznam.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Q3 - Ali si kdaj navezal/a stik z nekom preko interneta, ki ga prej nisi srečal/a v živo?

- Da
- Ne
- Ne vem

Q4 - Ali si se v zadnjem letu srečal/a z nekom v živo, ki si ga najprej spoznal/a preko interneta?

- Da
- Ne
- Ne vem

Q5 - Razmisli o tem, kako si se počutil/a ob srečanju z osebo, ki si jo najprej spoznala preko interneta?

- Bila/a sem vesel/a.
- Nisem bil/a vesel/a ali prestrašen/a.
- Bil/a sem malo prestrašen/a.
- Bil/a sem precej prestrašen/a.
- Bil/a sem zelo prestrašen/a.
- Ne vem.

Q6 - Ob srečanju z neznano osebo si bil/a prestrašen/a. Koliko je bila stara oseba, s katero si se srečal/a v živo?

- Srečal/a sem se z nekom, ki je bil/a moje starosti.
- Srečal/a sem se z nekom, ki je bil/a mlajši/a od mene.
- Srečal/a sem se z nekom, ki je bil/a nekoliko starejši/a od mene.
- Srečal/a sem se z nekom, ki je bil/a odrasla oseba.

Q7 - Katere stvari tebe in tvoje vrstnike na kakršen koli način motijo na internetu? Prosim napiši!

Q8 - Ali se ti je v zadnjem letu zgodilo kaj, kar te je razburilo ali ti povzročilo težave, ko si bil/a na internetu (si se počutil/a neprijetno, te je bilo strah, si želel/a, da tega ne bi videl/a...)?

- Da
- Ne
- Ne vem

Q9 - Kako pogosto se ti je to zgodilo?

- Nekajkrat.
- Enkrat mesečno
- Enkrat tedensko.
- Vsak dan ali skoraj vsak dan.
- Ne vem.

Q10 - Kako si se ob tem počutil/a?

- Bil/a sem malo razburjen/a.
- Bil/a sem precej razburjen/a.
- Bil/a sem zelo razburjen/a.
- Ne vem.

Q11 - Komu si povedal/a, kaj te je razburilo ali ti povzročilo težave, ko si bil/a na internetu? Izbereš lahko več odgovorov!

- Povedal/a sem mami ali očetu.
- Povedal/a sem bratu ali sestri.
- Povedal/a sem prijatelju.
- Povedal/a sem učitelju ali svetovalni delavki.
- Povedal/a sem osebi, katerega delo je povezano s pomočjo otrokom.
- Povedal/a sem odrasli osebi, ki ji zaupam.
- Povedal/a sem komurkoli.
- Povedal/a nisem nikomur.
- Ne vem.

Q12 - Kaj si naredil/a potem, ko si se razburila oz. ti je nekaj povzročilo težave, ko si bil/a na internetu? Pri vsakem odgovoru označi da, ne ali ne vem!

	Da	Ne	Ne vem
Problem sem prezrl/a in upal/a, da bo izginil.	☐	☐	☐
Zapr/a sem okno aplikacije.	☐	☐	☐
Počutil/a sem se malce krivega glede teh težav.	☐	☐	☐
Poskušal/a sem vplivati na osebo, da me pušči na miru.	☐	☐	☐
Poskušal/a sem vrniti drugi osebi.	☐	☐	☐
Za nekaj časa sem prenehal/a uporabljati internet.	☐	☐	☐
Izbrisal/a sem vsa sporočila druge osebe.	☐	☐	☐
Spremenil/a sem svoje osebne podatke/nastavitve.	☐	☐	☐
Blokiral/a sem osebo.	☐	☐	☐
Prijavil/a sem problem/zlorabo.	☐	☐	☐

Q13 - Včasih otroci in najstniki rečejo, napišejo ali naredijo komu drugemu kaj žaljivega ali neprijetnega (draženje nekoga drugega, ki mu ni všeč, udarjanje, prerivanje, izločanje nekoga iz dejavnosti) bodisi osebno, preko telefona, elektronske pošte, klepetalnice, socialnega omrežja, video posnetka...Naslednji sklop vprašanj te sprašuje po tem področju. Ali se je kdo do tebe v preteklem letu obnašal na grd ali žaljiv (neprijeten) način ?

- Da
- Ne
- Ne vem

Q14 - Kako pogosto se je to zgodilo?

- Enkrat ali dvakrat.
- Vsaj enkrat mesečno.
- Vsaj enkrat tedensko.
- Vsak dan ali skoraj vsak dan.
- Ne vem.

Q15 - Če je bil nekdo žaljiv do tebe, kako se je to zgodilo?

	Da	Ne	Ne vem
Osebno na štiri oči (ti in ta oseba skupaj).	☐	☐	☐
Preko interneta ali mobilnega telefona.	☐	☐	☐

Q16 - Na katerega od naštetih načinov ti je bila posredovana neprijetna ali žaljiva vsebina? Izbereš lahko več odgovorov!

- Preko klica z mobilnega telefona.
- Poslano mi je bilo sporočilo na telefon (SMS, MMS).
- Preko socialnega omrežja (npr. Facebook, Twiter...).
- Preko strani za deljenje videoposnetkov (YouTube, Instangram, Flickr...).
- Preko takojšnjega sporočanja (WhatsApp, Viber, Facebook messenger....).
- V klepetalnici.
- V internetni igri.
- Preko elektronske pošte.
- Ne vem.

Q17 - Katera od naštetih stvari se ti je zgodila v zadnjem letu? Odgovori na vsako trditev!

	Da	Ne	Ne vem
Poslano mi je bilo grdo ali žaljivo sporočilo.	☐	☐	☐
Objavljeno je bilo grdo ali žaljivo sporočilo, da so ga lahko videli drugi.	☐	☐	☐
Izključili so me iz skupine ali dejavnosti na internetu.	☐	☐	☐
Bila/a sem ogrožen/a na internetu.	☐	☐	☐
Zgodile so se mi druge grde stvari na internetu.	☐	☐	☐

Q18 - Kako si se ob tem počutil/a?

- Nisem bil/a jezen/a.
- Malo sem bil/a jezen/a.
- Precej sem bil/a jezen/a.
- Zelo sem bil/a jezen/a.
- Ne vem.

Q19 - Ali si se v preteklem letu do koga drugega obnašal/a na grd ali žaljiv način ?

- Da
- Ne
- Ne vem

Q20 - Kako pogosto si to počel/a?

- Enkrat ali dvakrat.
- Vsaj enkrat mesečno.
- Vsaj enkrat tedensko.
- Vsak dan ali skoraj vsak dan.
- Ne vem.

Q21 - Če si se obnašal/a grdo ali žaljivo do drugih, na kakšen način si to storil/a?

	Da	Ne	Ne vem
Osebno na štiri oči (ti in ta oseba skupaj).	☐	☐	☐
Preko interneta ali mobilnega telefona.	☐	☐	☐

Q22 - Na katerega od naštetih načinov si posredoval/a neprijetno ali žaljivo vsebino? *Izbereš lahko več odgovorov!*

- Preko klica z mobilnega telefona.
- Poslal/a sem sporočilo na telefon (SMS, MMS).
- Preko socialnega omrežja (npr. Facebook, Twitter ...).
- Preko strani za deljenje videoposnetkov (YouTube, Instangram, Flickr ...).
- Preko takojšnjega sporočanja (WhatsApp, Viber, Facebook messenger ...).
- V klepetalnici.
- V internetni igri.
- Preko elektronske pošte.
- Ne vem.

Q23 - Komu si povedal/a, kaj si naredil/a na internetu? *Izbereš lahko več odgovorov!*

- Povedal/a sem mami ali očetu.
- Povedal/a sem bratu ali sestri.
- Povedal/a sem prijatelju.
- Povedal/a sem učitelju ali svetovalni delavki.
- Povedal/a sem osebi, katerega delo je povezano s pomočjo otrokom.
- Povedal/a sem odrasli osebi, ki ji zaupam.
- Povedal/a sem komurkoli.
- Povedal/a nisem nikomur.
- Ne vem.

Q24 - V preteklem letu si videl/a veliko različnih slik, fotografij, video posnetkov. Včasih so le-te lahko povezane s spolnostjo - npr. lahko kažejo gole ljudi ali ljudi pri spolnih odnosih. Mogoče ničesar takšnega nisi videl/a ali pa si videl/a kaj takšnega na mobilnem telefonu, v reviji, na televiziji, na DVD-ju ali na internetu. Nekaj naslednjih vprašanj te sprašuje o teh stvareh.

Ali si v zadnjem letu videl/a kakšno pornografsko fotografijo?

- Da
- Ne
- Ne vem

Q25 - Kako si se ob tem počutil/a?

- Bil/a sem malo prestrašen/a.
 Bil/a sem precej prestrašen/a.
 Bil/a sem zelo prestrašen/a.
 Ne vem.

Q26 - Kako pogosto si videl/a te fotografije?

- Enkrat ali dvakrat.
 Vsaj enkrat mesečno.
 Vsaj enkrat tedensko.
 Vsak dan ali skoraj vsak dan.
 Ne vem.

Q27 - Kje si videl/a te fotografije?

	Da	Ne	Ne vem
V knjigi ali reviji	☐	☐	☐
Na televiziji, v filmu.	☐	☐	☐
Preko interneta, mobilnega telefona, tablice ...	☐	☐	☐
Na drug način.	☐	☐	☐

Q28 - Kje si videl/a fotografije s pornografsko vsebino? Možnih je več odgovorov

- Preko elektronske pošte.
 Preko mobilnega telefona (SMS, MMS).
 Na socialnem omrežju (npr. Facebook, Twiter ..).
 Na strani za deljenje videoposnetkov (YouTube, Instangram, Flickr ...).
 Na strani za deljenje fotografij (Instangram ...)
 Preko takojšnjega sporočanja (WhatsApp, Viber, Facebook messenger ...).
 V klepetalnici.
 V internetni igri.
 Preko elektronske pošte.
 V oglasu ali reklamih.
 Ne vem.

Q29 - Ali si v zadnjem letu videl/a katero od naštetih stvari na spletnih straneh?

	Da	Ne	Ne vem
Slike ali videoposnetke nagih oseb.	☐	☐	☐
Slike ali videoposnetke s pornografsko vsebino z zasebne zabave.	☐	☐	☐
Slike ali videoposnetke, ki prikazujejo spolne akte ali ljudi med spolnim odnosom.	☐	☐	☐
Slike ali videoposnetke, ki prikazujejo spolne akte na nasilen način.	☐	☐	☐
Drugo v zvezi s spolnostjo.	☐	☐	☐

Q30 - Ljudje počnejo na internetu različne stvari. Včasih pošiljajo tudi sporočila ali slike, ki so povezana s spolnostjo - npr. lahko kažejo gole ljudi ali ljudi pri spolih odnosih. Naslednjih nekaj vprašanj te sprašuje o teh stvareh. Ali si v zadnjem letu sprejel/a kakšno sporočilo s spolno vsebino?

- Da
 Ne
 Ne vem

Q31 - Kako si se ob tem počutil/a?

- Bil/a sem vesel/a.
 Nisem bil/a vesel/a li prestrašen/a .
 Bil/a sem malo prestrašen/a.
 Bil/a sem precej prestrašen/a.
 Bil/a sem zelo prestrašen/a.
 Ne vem.

Q32 - Kako pogosto si videl/a videl/a ali prejel/a sporočilo s spolno vsebino?

- Enkrat ali dvakrat.
 Vsaj enkrat mesečno.
 Vsaj enkrat tedensko.
 Vsak dan ali skoraj vsak dan.
 Ne vem.

Q33 - Na kakšen način si videl/a ali sprejel/a sporočilo s spolno vsebino?

	Da	Ne	Ne vem
Klic z mobilnega telefona.	☐	☐	☐
Poslano je bilo sporočilo na moj mobilni telefon.	☐	☐	☐
Na socialnem omrežju.	☐	☐	☐
Na strani za deljenje video vsebin.	☐	☐	☐
Preko takojšnjega sporočanja.	☐	☐	☐
V klepetalnici.	☐	☐	☐
V internetni igri.	☐	☐	☐

Q34 - Ali si v preteklem letu poslal/a ali objavil/a kakšno sporočilo s spolno vsebino (besedilo, video, slike o sebi ali komurkoli drugemu)?

- Da
 Ne
 Ne vem

Q35 - Kako pogosto si posla/a ali objavil/a sporočilo s spolno vsebino?

- Enkrat ali dvakrat.
- Vsaj enkrat mesečno.
- Vsaj enkrat tedensko.
- Vsak dan ali skoraj vsak dan.
- Ne vem.

Q36 - Ali si v zadnjem letu naredil/a katerokoli od naštetih stvari?

	Da	Ne	Ne vem
Poslal/a sem sporočilo s spolno vsebino (besedilo, slika, video).	☐	☐	☐
Objavil/a sem sporočilo a spolno vsebino na internetu, kjer so jo lahko videli drugi.	☐	☐	☐
Nekoga na spletu sem povprašal/a glede informacij o spolnosti (npr. kako zgleda brez oblačil ali o spolnih aktivnostih, ki jih ta oseba počne).	☐	☐	☐

Q37 - Na nekaterih spletnih straneh ljudje razpravljajo o stvareh, ki mogoče zate niso primerne. Naslednjih nekaj vprašanj te sprašuje o takšnih stvareh.

Ali si v zadnjem letu videl/a spletne strani ali diskusije o naslednjih stvareh?

	Da	Ne	Ne vem
Načine samopoškodbenega vedenja.	☐	☐	☐
Načine, kako napraviti samomor.	☐	☐	☐
Načine kako shujšati (kot so npr. anoreksija in bulimija)	☐	☐	☐
Sovražno govorico, s katero napadajo določene skupine ali posameznike (npr. ljudi drugačne barve, vere ali narodnosti).	☐	☐	☐
Izkušnje ljudi o jemanju drog (mamil).	☐	☐	☐
Krvave ali nasilne slike, podobe.	☐	☐	☐

Q38 - Kako si se ob tem počutil/a?

- Nisem bil/a prestrašen/a.
- Bil/a sem malo prestrašen/a.
- Bil/a sem precej prestrašen/a.
- Bil/a sem zelo prestrašen/a.
- Ne vem.

Q39 - Ali se ti je v preteklem letu zgodilo kaj izmed naštetega na internetu?

	Da	Ne	Ne vem
Nekdo je uporabil moje osebne podatke na način, ki mi ni všeč.	☐	☐	☐
Napravo, ki jo uporabljam (telefon, računalnik, tablica) je napadel virus ali vohunski program.	☐	☐	☐
Zaradi spletne prevare sem bil/a denarno oškodovan/a.	☐	☐	☐
Nekdo je uporabil moje geslo, ki omogoča dostop do mojih informacij ali je dostopal do njih v mojem imenu.	☐	☐	☐
Nekdo je oblikoval stran ali slike o meni, ki so škodljive ali sovražne.	☐	☐	☐
Preveč denarja sem porabil/a za spletne igre ali nakupe v aplikacijah.	☐	☐	☐
Ponudili so mi nakup v aplikaciji, ko sem igral/a igro.	☐	☐	☐
Nekdo je ugotovil kje sem, kjer je sledil mojemu telefonu ali napravi.	☐	☐	☐

Q40 - Kolikokrat so se ti v zadnjem letu zgodile naslednje stvari?

	Zelo pogosto	Pogosto	Včasih	Nikoli	Ne vem
Zaradi časa, ki sem ga preživel/a na internetu sem opustil/a redno prehranjevanje in spanje.	☐	☐	☐	☐	☐
Z družinskimi člani ali prijatelji sem se zaradi časa, ki ga porabim za internet zapletel/a v konflikte.	☐	☐	☐	☐	☐
Moj učni uspeh je padel, ker sem veliko časa porabil/a za internet.	☐	☐	☐	☐	☐
Neuspešno sem poskusil/a biti manj časa na internetu.	☐	☐	☐	☐	☐
Mislím, da mi količina časa, ki ga preživim na internetu povzroča težave.	☐	☐	☐	☐	☐

Demografski podatki**Spol:**

- Moški
 Ženski

Starost:

- 9 let
- 10 let
- 11 let
- 12 let
- 13 let
- 14 let
- 15 let